

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / kasvatus- ja perhetyö

Marjut Lipponen ja Niko Wass

LAATUKÄSIKIRJA RYHMÄ- JA KUNTOUTUSKOTI MYLLYKOTO OY:LLE

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

LIPPONEN, MARJUT

WASS, NIKO

Opinnäytetyö

Työn ohjaaja

Toimeksiantaja

Maaliskuu 2012

Avainsanat

Laatukäsikirja Ryhmä ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:lle

48 sivua + 24 liitesivua

Lehtori Ari Vesanen

Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy

laatukäsikirja, laatu, lastensuojelu, sijaishuolto

Tämä on opinnäytetyönä tehty laatukäsikirja ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:lle. Opinnäytetyö käsittelee laadunhallinnan merkitystä ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodolle sekä pyrkii antamaan yleisesti kuvaa, millaista laatuajattelu on lastensuojelutyössä. Lisäksi pyritään kertomaan kuinka laatukäsikirja saadaan toimivaksi osaksi työyhteisön arkea. Laatukäsikirjan tavoitteena on antaa selkeä kuva ryhmä- ja kuntoutuskodin toiminnasta ja arvoista sekä toimintamalleista. Laatukäsikirjan teko on osa ryhmä- ja kuntoutuskodin laatuystävällisyyttä.

Aineistona laatukäsikirjan valmistamiseen on käytetty ryhmä- ja kuntoutuskodin perustamisvaiheessa tehtyä toimintasuunnitelmaa sekä yrityksen perustajilta, työyhteisön jäseniltä sekä Kouvolan lastensuojelusektorilta kerättyä tietoa. Teoreettinen viitekehys on määritelty keskeisten käsitteiden kautta ja kirjallinen aineisto koostuu pääosin sosiaalialan laatua ja laadunhallintaa käsittelevistä kirjoista. Molemmat tutkijat ovat työskennelleet ryhmä- ja kuntoutuskodissa useita vuosia, joten osa asiasisällöstä laatukäsikirjassa on kirjoitettu omaa työkokemusta hyödyntäen ja ulkomuistista.

Laadukkaana lastensuojelutyön merkitys nyky-yhteiskunnassa on kasvanut valtavasti. Kasvatusaloilla, kuten myös yksityisellä lastensuojelusektorilla, laatuun on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota, ja se näkyy pyrkimyksenä kehittää yksiköiden toimintaa mm. hankkimalla yhä koulutetumpaa henkilökuntaa. Kilpailu asiakkaista kiihdyttää myös sosiaalialalla ja yksityisiä lastensuojelupalveluja tarjoavien yritysten on pyrittävä kehittämään toimintaa siten, että työn laatu on mahdollisimman korkea. Laatukäsikirjan avulla Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy pystyy antamaan huostaan otetuille lapsille, sosiaalityöntekijöille, muille yhteistyökumppaneille ja palvelun ostajille sekä uusille työntekijöille selkeän kuvan Myllykodon toiminnasta.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care

LIPPONEN, MARJUT

WASS, NIKO

Quality Handbook for Group- and Rehabilitation Home
Myllykoto Ltd

Bachelor's Thesis

48 pages + 24 pages of appendices

Supervisor

Ari Vesanen, Senior Lecturer

Commissioned by

Group- and rehabilitation home Myllykoto Ltd

March 2012

Keywords

quality handbook, quality, child welfare, foster care

The quality handbook is made for group- and rehabilitation home Myllykoto. The study handles the importance of group- and rehabilitation home quality management and aims to give a picture what kind of quality thinking is in child welfare work. We will also try to tell how the quality handbook will be incorporated into the daily life of the working community. The aim of the handbook is to provide a clear picture of group- and rehabilitation home activities and values, and practices. Making a quality handbook for group- and rehabilitation home is a part of their quality work.

The material used for this handbook was taken from group- and rehabilitation home own action plans and the information was collected by interviewing co-founders of the company, the employees and partners in Kouvola child welfare sector. The theoretical framework is defined via the key concepts and written material consist mainly the social quality and quality management books. We both have been working in group- and rehabilitation home for several years so some of the things in quality handbook have been written from our own working experience and memory.

The importance of child welfare high-quality work in today's society has grown tremendously which can be seen in educational as well as private child welfare sector of the field. The quality has been paid more attention and it can be seen in developing activities in the units, for example acquiring trained staff. Competition for customers is increasing rapidly in the social sector and also private child welfare companies try to develop activities so that the quality and workmanship is as high as possible. This quality handbook will give a clear picture of group- and rehabilitation home Myllykoto Ltd for children taken into custody, social workers, other partners and buyers/clients as well as new employees.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	RYHMÄ- JA KUNTOUTUSKOTI MYLLYKOTO OY	7
	2.1 Toiminta-ajatus	8
	2.2 Myllykodon arvot ja keskeiset periaatteet	8
	2.2.1 Ihmisarvo ja oikeudenmukaisuus	9
	2.2.2 Itsemääräämisoikeus	10
	2.2.3 Turvallisuus ja rajat	11
	2.2.4 Yhteisöllisyys	13
	2.3 Henkilöstöpolitiikka ja johtaminen	14
	2.3.1 Henkilöstö	16
	2.3.2 Henkilökunnan koulutus ja perehdyttäminen	17
	2.3.3 Kehityskeskustelut ja työnohjaus	17
3	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	18
	3.1 Laatukäsikirja	19
	3.2 Laatukäsikirja osaksi Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodon arkea	19
4	LASTENSUOJELUPROSESSI JA KESKEISET PERIAATTEET	20
	4.1. Lastensuojeluprosessi	21
	4.1.1 Avohuollon tukitoimet	23
	4.1.2 Kiireellinen sijoitus	23
	4.1.3 Huostaanotto	24
	4.1.4 Jälkihuolto ja sijoitusprosessin päättyminen	25
	4.2 Lastensuojelun asiakastyön keskeisiä periaatteita	25
	4.2.1 Asiakaslähtöisyys	25
	4.2.2 Lapsen osallisuus	26
	4.2.3 Lapsen etu	27
	4.2.4 Asiakassuunnitelma	28

5	SIJAISHUOLLON LAATU	29
5.1	Sijaishuolto	30
5.1.1	Lapsen turvallinen hoito ja kasvatusta sijaishuollon arjessa	32
5.1.2	Kotiopetus sijaishuollossa	33
5.1.3	Perheen merkitys	35
5.1.4	Perhetyön periaatteet ja tavoitteet	36
5.2	Asiakasnäkökulma	38
5.2.1	Laadukkaan lastensuojelun sijaishuollon merkitys asiakkuuden näkökulmasta	38
5.2.2	Paikallisen sijaishuollon palveluiden hankinta	39
6	LAATUKÄSIKIRJAN LAATIMISPROSESSI	41
6.1	Laatukäsikirjan kohderyhmä	41
6.2	Yhteistyökumppaneiden konsultoiva rooli	41
6.3	Opinnäytetyön prosessin vaiheet	43
7	POHDINTA	44
	LÄHTEET	46
	LIITTEET	
	Liite 1. Laatukäsikirja	

1 JOHDANTO

Ajatus laatukäsikirjan tekemisestä opinnäytetyönä tuli sekä tekijöiden ajatuksesta, että Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n työryhmältä. Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n omistajat, toiminnanjohtaja Wellu Kähkönen ja vastaava ohjaaja Niko Wass, johtavat kahta lastensuojelun sijaishuoltoa tuottavaa yksikköä. Toinen yksiköistä on Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n kuntoutuskoti, toinen yksikkö saman palvelun tuottajan ryhmäkoti. Molemmat lastensuojeluyksiköt ovat 7-paikkaisia. Yritys on ollut toiminnassa vuodesta 2006 ja toimintojen laajenemisen myötä vuosina 2009–2010, yrittäjät ja työryhmä kokivat tärkeänä laatukäsikirjan tekemisen toiminnan vaatimalle tasolle.

Opinnäytetyön kehittämisprojektina oli laatia laatukäsikirja Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:lle. Opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa tarkastellaan lastensuojelun sijaishuollon laadun elementtejä. Kehittämisprojektina toteutetaan laatukäsikirja, jonka tavoitteena on vahvistaa sisältöosaamista ja toimia ohjeistuksena arjen työssä. Laatukäsikirjaa voidaan tulevaisuudessa kehittää ja täydentää osana Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n laatutyötä.

Laadukas työ lastensuojelussa takaa asiakaslähtöisyyden sekä lapsen edun varmistamisen. Prosessien suunnitelmallisuus, arviointi ja jatkuva kehittyminen turvaavat asiakkaan asemaa ja oikeuksia saada palvelua, joka hyödyttää häntä parhaiten. Laadukas työ, johon sisältyvät suunnitellut kriteerit sekä niiden noudattaminen, takaa myös yksilöllisen lähestymistavan jokaisen lapsen ja nuoren tilanteeseen.

Laadukas työ lasten sijaishuollossa ei ole helppo asia. Työntekijöillä on oltava laaja-alainen osaaminen ja tieto lastensuojelusta. Lasten hoito ja kasvatus on työn tärkein osa, vaikka työ sisältää paljon muutakin. Tavoitteena on laatukäsikirja, joka ilmaisee myös lasten ja nuorten näkökulmia sekä tukee heidän mahdollisuuttaan osallisuuteen.

2 RYHMÄ- JA KUNTOUTUSKOTI MYLLYKOTO OY

Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n toimintayksikkö sijaitsee Kouvolan kaupungissa, Voikkaalla. Yritys aloitti toimintansa 8-paikkaisena lastensuojeluyksikkönä vuonna 2006. Yritys tarjoaa yksityisiä sosiaalipalveluja ja asiakkaaksi hakeudutaan sosiaali- tai terveydenhuollon kautta ostopalvelusopimuksen puitteissa tai kunnan maksusitoumuksella.

Toiminta on psyykkiseen ja sosiaaliseen kuntoutukseen, niiden jatkohoitoon ja lastensuojelulain mukaisten huostaan otettujen sijoituksiin tai avohuollon tukitoimenpiteisiin liittyvää. Myllykodon kuntouttava toiminta on suunnattu n.10–17 - vuotiaille lapsille, jotka elämäntilanteessaan tarvitsevat ympärivuorokautista seurantaa, tukea, hoitoa ja ohjausta turvallisissa sekä vuorovaikutuksellisissa rajoissa. Jälkihuoltoa, jatko-hoitoa ja -kuntoutusta järjestetään aina 21 ikävuoteen saakka, tarvittaessa pidempäänkin. Elämönhallinnan taitojen kehittyminen on kuntoutuksen ja hoidon keskeinen periaate.

Jokaiselle lapselle tehdään yksilöllinen kuntoutumissuunnitelma. Arjen toiminnan perustana ovat lapsen ja nuoren kehitysvaiheen mukaiset, turvalliset vuorovaikutussuhteet sekä yhteisöllisyys. Jokaiselle räätälöity sosiaalinen kuntoutus tai psykiatrinen hoitotyö, perhetyö, verkostotyöskentely, kasvatuksen- ja koulutuksen tarpeisiin vastaaminen ovat osa kantavaa ja eteenpäin vievää kuntoutusta. Turvalliset rajat, kordinomaisuus ja toiminnallisuus luodaan osaltaan myös yhdessä yhteistyössä. Kuntouttava työ ja sen yksilöllinen suunnittelu tehdään yhdessä lapsen ja hänen vanhempiensa tai huoltajiensa sekä hänen verkostonsa kanssa yhteistyössä kestävien ja laadukkaiden tulosten saavuttamiseksi. Tehty suunnitelma ja päätökset tehdään kirjallisina ja aina tarvittaessa ne tarkistetaan. Toiminnassaan Myllykoto pyrkii luomaan lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi pysyvät ja luottamukselliset ihmissuhteet sekä tavalliseen arkeen perustuvan päivä- ja viikkorytmin sekä lapsen erityistarpeisiin vastaavat terapia- ja kuntoutuspalvelut. Toiminta tukee lapsen yksilöllistä selviytymistä ja korostaa perhekeskeistä lähestymistapaa. Lapsen auttaminen tähtää aina hallittuun kotiutukseen. (Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy.)

2.1 Toiminta-ajatus

Laadukkaan palvelun tuottamisen perusajatuksena on toimivan työyhteisön ja sovittujen työtapojen avulla tuottaa palvelua, johon asiakkaat ovat tyytyväisiä ja joka täyttää sille asetetut laadulliset tavoitteet. Se mitä käsitetään laadukkaana, riippuu luonnollisesti tuotettavasta palvelusta ja sen toiminta-alueesta. On kuitenkin yhdistäviä tekijöitä alasta riippumatta, joita voidaan pitää ominaisina laadukkaalle palvelutoiminnalle. Tällaisia ovat muun muassa asiakaslähtöisyys, kirjattu toiminta-ajatus, kuvatut prosessit, prosesseja tukevat rakenteet sekä jatkuva arviointi.

Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodon toiminta-ajatuksen mukaisesti asiakkaille pyritään tarjoamaan turvallinen kasvuympäristö, jossa on turvattu riittävä ammatillisen henkilökunnan määrä ja läsnäolo. Myllykodossa asumisella ja toiminnalla tähdätään lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen, elämän- ja arjenhallinnan taitojen kehittämiseen, sosiaalisen toimintakyvyn lisääntymiseen sekä tarvittaessa psyykkisen sairauden hallinnan lisääntymiseen ja oireiden lievittämiseen. Toiminta on suunniteltu myös jatkokuntoutusta silmällä pitäen peruskoulun suorittaneille nuorille, jotka tarvitsevat ympärivuorokautista tukea.

Laatukäsikirjatyöskentelyllä ja laadun kehittämisen tavoitteena on Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykotoon sijoitettujen lasten hyvinvoinnin turvaaminen sekä lasten sijoitustapahtuman, kasvu- ja kehitysolosuhteiden ja lasten jälkihuollon laadun parantaminen. Tärkeää on myös johdonmukaisten toimintatapojen luominen, kouluttaminen ja dokumentointi. Laatutyön onnistumisen lähtökohtana on laatukäsitteistön hallinta sekä tietoisuus ja sitoutuminen laadukkaan toiminnan periaatteisiin.

2.2 Myllykodon arvot ja keskeiset periaatteet

Sijaishuoltopaikalla on perustehtävä ja yleensä sen pohjalta kirjattu toiminta-ajatus, josta ilmenee, miksi se on olemassa ja mitä tehtävää varten se on perustettu. Toiminta-ajatus ilmaisee tavoitteet yleisellä tasolla ja millaisilla resursseilla, rakenteilla, toimintatavoilla ja menetelmillä sijaishuoltopaikan on tarkoitus suoriutua tehtävästään ja saavuttaa tavoitteensa. Yhteisö toimii hyvin, kun työntekijät työskentelevät suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti tavoitteiden saavuttamiseksi. Työyhteisön on yhdessä pohdittava, mitkä arvot ja periaatteet ovat perustehtävän kannalta tärkeitä, koska ne muodostavat toiminnan perustan. Onnistunut ja laadukas ihmisten kanssa tehtävä työ

vaatii ihmisläheisiä arvoja, toimintaperiaatteita ja -menetelmiä. Se on laadun perusedellytys, jonka puuttumista lastensuojelutyössä ja sijaishuollossa ei voi korvata upealla toimintaympäristöllä tai muilla ulkoisilla resursseilla ja laatutekijöillä. (Partanen 2005, 7.)

Kaikki ihmisten hyväksi tai auttamiseksi tehtävä työ edellyttää onnistuakseen eettistä lähestymistä, empatiaa ja hyvää ammattitaitoa. Sijaishuollon yksiköissä kohdataan usein eettisiä kysymyksiä. Laadukkaan toiminnan yksi tunnusmerkki on se, että näihin eettisiin kysymyksiin annetut vastaukset eivät ole lähtöisin työntekijän omista arvoista, asenteista tai tilannekohtaisista tunteista, vaan yhdessä sovituista arvoista, eettisistä toimintaperiaatteista, käytännöistä ja tavoitteista. Näin mahdollistuu johdonmukainen, tasapuolinen ja tasalaatuinen toiminta työntekijästä riippumatta. Sijaishuoltoapaikan toimintaa ohjaavat arvot ja toimintaperiaatteet ovat merkityksellisiä siellä asuville lapsille ja heidän läheisilleen, koska nämä asiat vaikuttavat suoraan heidän saamaansa kohteluun, hyvinvointiin ja päivittäiseen elämään. (Partanen 2005, 11–12.)

2.2.1 Ihmisarvo ja oikeudenmukaisuus

Puhuttaessa lastensuojelun palvelujen tuottamisesta on lapsen etu keskeisin periaate kaikessa lapsia koskevassa lainsäädännössä. Tämän lisäksi pitää huomioida YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus (LOS). Suomen lainsäädännössä lasten asemaa ja oikeuksia koskevia säännöksiä on sisällytetty muun muassa perustuslakiin (731/1999), lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu lakiin (361/1983), lastensuojelulakiin (417/2007), nuorisolakiin (72/2006) ja perusopetuslakiin (628/1998).

Ihmisarvo on perusoikeus, johon kuuluu kunnioittava ja tasapuolinen kohtelu kaikille. Tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluu jokaiselle ihmisarvoa kunnioittavan toiminnan perusarvoihin ja periaatteisiin. (Partanen 2005, 12–14.) Käytännössä ihmisarvon kunnioittaminen merkitsee sitä, että työn tavoitteena on asiakkaan aito kokemus ihmisarvosta, kokemus kuulluksi tulemisesta ja mahdollisuudesta oman tilanteensa käsittelyyn (Kananaja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 128).

Myllykodossa lasten oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen kohtelu on yksi laadun tekijöistä. Sijaishuoltoapaikkaan asiakkaaksi tullut lapsi on usein ehtinyt kokea elämässään epäoikeudenmukaisuutta ja kaltoinkohtelua. Sijaishuoltoapaikan tehtävänä on toimia niin, että lapsen perusluottamus ihmisten haluun ja kykyyn toimia oikeudenmukaisesti

saadaan takaisin. Lasta on kohdeltava tilanteesta riippumatta ehdottoman oikeudenmukaisesti ja tasa-arvoisesti, jotta kadonnut luottamus voisi rakentua uudelleen. On tärkeää, että lapselta itseltään edellytetään samoja periaatteita ja käytäntöjen noudattamista. Työyhteisön toiminnan kautta tarkasteltuna ongelmallista oikeudenmukaisuuden kannalta on se, että onko oikeudenmukaista, että kaikki saavat kaikkea saman verran, vai se, että jokainen saa tarpeensa mukaan. Tämän vuoksi työyhteisön jäsenten on hyvä käydä keskenään ja lasten kanssa keskustelua siitä, että jokaisen yksilöllisen hoitosuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan erilaisia työskentelymenetelmiä ja keinoja. Näissä tilanteissa ei ole kyseessä jonkun epäoikeudenmukainen suosiminen, vaan jokaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen eri tavoin. (Partanen 2005, 14–15.)

2.2.2 Itsemääräämisoikeus

Itsemääräämisoikeus tarkoittaa sitä, että asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja omia toiveita kunnioitetaan niin pitkälle kuin se hänen terveyttään, turvallisuuttaan ja elämänsä vaarantamatta on mahdollista. Lastensuojelutyössä tämä ei kuitenkaan aina toteudu. Esimerkiksi huostaanottojen yhteydessä vanhemmat tai lapsi saattavat sitä vastustaa. (Partanen 2005, 16.)

Ihmisillä on pyrkimys itsemääräämiseen, jota ohjaa sisäinen paine. Lapsillakin on luontainen tarve toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa siten, että kokonaistilanne ja rajoituksen huomioiden hänellä itsellään säilyy hallinnan tunne määrätä omaa toimintaansa. Tämä tulisi huomioida myös sijaishuollossa, koska vanhemmat tai kasvatustavastuussa olevat aikuiset eivät koskaan voi kaikilta osin säädellä lapsen kehitystä. Lastensuojelulapsilla on usein taustalla traumaattisia kokemuksia ja tämän myötä itsemääräämisen tunne ja itsetunnon kehittyminen on voinut jäädä heikoksi. Mitä useammin, ympärillä olevien aikuisten tuella, lapsi pääsee kokemaan, että hänen omat ratkaisunsa ovat vaikuttamassa lopputulokseen, sitä vahvempi käsitys hänelle muodostuu myös itsemääräämisestä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 145–146.)

Usein itsemääräämisoikeudesta puhuttaessa nostetaan lasten kohdalla esiin omaan elämään liittyvä hallinnan tunne. Perheen kriisistä voidaan aina puhua siinä tilanteessa, kun lastensuojelutoimenpiteisiin ryhdytään. Samalla arvioidaan vanhemmuutta ja heidän kykyään turvata lastensa normaalit kasvu- ja kehitysolosuhteen. Lastensuojelutoimenpiteet johtavat usein myös kodin ulkopuoliseen sijoitukseen, joka on uusi ja

haasteellinen tilanne koko perheelle. Myllykodossa on erittäin tärkeää pitää kiinni yhteistyöstä ja antaa lasten olla mukana päätöksenteossa, jotta heille muodostuu käsitys siitä, että tehdyt ratkaisut ovat aidosti vaikuttamassa heidän elämäänsä ja kasvuympäristöönsä positiivisella tavalla. Itsemääräämisoikeuden toteutuessa on sillä välittömiä vaikutuksia elämänhallinnantunteeseen ja näin ollen myös terveen itseluottamuksen syntymiseen. Jos lapsi kokee, että hänen itsemääräämisoikeutensa ei aidosti toteudu, saattaa hänestä tuntua siltä, että elämää ohjailevat sattumanvaraiset tapahtumat. Sijoitetuilla lapsilla saattaa olla myös kokemus, että muut ihmiset päättävät asioista hänen puolestaan ja tekevät häntä koskevia päätöksiä. Nämä asiat huomioiden on erittäin tärkeää nähdä lapsi osana päätöksentekoa. Mikäli lapsi ei koe itse olevansa tärkeä osa päätöksentekoprosessia, on hänen erittäin haasteellista sitoutua tehtyihin suunnitelmiin.

Ihmisarvo ja itsemääräämisoikeus ovat perusoikeuksia. Myllykodossa tämä ilmenee kaikkien kunnioittavana ja tasapuolisena kohteluna. Tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluu jokaiselle ihmisarvoa kunnioittavan toiminnan perusarvoihin ja periaatteisiin. Käytännössä ihmisarvon kunnioittaminen merkitsee sitä, että yhdessä tehtävän työn tavoitteena on asiakkaiden aito kokemus ihmisarvosta, kokemus kuuluksi tulemisesta ja mahdollisuudesta oman tilanteensa käsittelyyn. Tärkeänä pidetään myös sitä tosiasiaa, että jokainen lapsi on omana itsenään arvokas. Tunteiden näyttäminen ja osoittaminen on sallittua. Jokaisella on mahdollisuus tulla tunteisiinsa liittyen kuulluksi ja ymmärretyksi. Yksilöllisyyden ja itsemääräämisen kunnioittaminen näkyy lapsen erityispiirteiden huomioimisena ja kunnioittamisena avoimen vuorovaikutuksen keinoin arjen toiminnassa.

2.2.3 Turvallisuus ja rajat

Jotta lapsi saisi tunteen hoivasta ja turvasta, tarvitsee hän lähtökohtaisesti aina jonkinlaista rajojen asettamista. Lapsen toimintojen rajoittaminen on sidoksissa hänen kehitysvaiheeseensa. Varhaislapsuudessa toimintoja saatetaan rajoittaa perustellusti, jotta lapsi ei satuttaisi itseään. Myöhemmin lapsuus- ja nuoruusiässä rajoittamista ei ole enää yhtä helppo perustella hänen suojelemisellaan. Puhuttaessa turvallisuuden tunteesta ja rajojen asettamisesta on sijaishuollon asiakkaiden kohdalla ymmärrettävä lapsen ja hänen perheensä kokonaistilannetta. Lapsilla saattaa olla erittäin huonoja kokemuksia peruserheessään liittyen varhaiseen vuorovaikutukseen, perusturvalli-

suuden tunteeseen ja rajojen asettamisen tai ”rajattomuuden” suhteen. Lastensuojelullisilla toimenpiteillä rajoitetaan usein joitain perusoikeuksia, mutta kokonaisuutta ajatellen pitää ymmärtää, että kiellot ja käskyt eivät ole arjessa vain rajoittamista vaan yhtä hyvin myös positiivisia toiveita ja odotuksia. Lapselle korjaavat kokemukset ja turvallisuuden tunne saadaan rajoja asettamalla. Rajoja asettamalla lapselle ilmaistaan se, missä rajoissa hän saa itseään toteuttaa. Sijaishuollossakin on tärkeää muistaa, että rajoittaminen ei ole pakkoa, vaan myös positiivista palautetta. Esimerkiksi osoittamalla positiivisen palautteen kautta lapselle, mikä on odotettavaa ja mikä taas sopimatonta käytöstä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 146–147.)

Osa lapsista tulee sijaishuollon asiakkaiksi, koska heidän kasvuympäristöstään ovat puuttuneet säännöt ja rajat. Sijaishuollon tavoitteena on saada lapsi ymmärtämään, mitä varten rajat ja säännöt ovat olemassa ja miksi niitä tulee noudattaa. On tärkeää, että sijaishuoltopaikalla on yhteiset toimintaperiaatteet ja -käytännöt, jotka mahdollistavat yhteisesti sovituista rajoista ja säännöistä kiinni pitämisen. Tähän tarvitaan luottamusta, arvostavaa vuorovaikutusta, velvollisuuksien ja oikeuksien määrittelyä sekä yhteisiä pelisääntöjä. Yhteisten sääntöjen ja rajojen tarkoituksena on taata kaikkien yhteisön jäsenten turvallisuus ja hyvinvointi. Jokaisen lapsen ymmärtäessä niiden olevan hänen omaksi parhaakseen, onnistuu niiden noudattaminen parhaiten. (Partanen 2005, 20.)

Tärkeä osa turvallisuutta on fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden turvaaminen, mikä on tärkeä osa sijaishuollon perustehtävää. Väkivallattomuuden periaatteen tulee olla koko yhteisön keskeinen perusarvo, johon sitoutuvat sekä lapset että aikuiset. (Partanen 2005, 19.)

Monilla lastensuojelun sijaishuollon asiakkailla on kokemuksia henkisestä tai fyysisestä väkivallasta, pahimmassa tapauksessa molemmista. Uutena jäsenenä hoitoyhteisöön tuleminen on haasteellista ja pelottavaakin. Monissa tilanteissa lapset liittävät ensireaktioonsa myös pelkoa väkivallasta tai esimerkiksi kiusatuksi tulemisesta. Ammatillisessa mielessä on tärkeää tehdä heti lapselle selväksi se, että yhteisössä vallitsee väkivallattomuuden periaate. Lasta on tuettava pääsemään mahdollisimman nopeasti tämän ensireaktion yli ja tarjottava hänelle positiivisia sosiaalisia kokemuksia. Lapset ovat aiemmissa elämänvaiheissaan saattaneet kohdata sen, että pelko ja jännittäminen ovat johtaneet avuttomuuteen sosiaalisissa tilanteissa. Tämä taas on vaikuttanut siihen,

että ympäristön negatiivinen palaute on todennäköisempää. Toiminta sosiaalisissa tilanteissa on johtanut negatiivisen minäkuvan syntymiseen ja heikkoon itsetuntoon, mitä lapset saattavat kompensoida käyttäytymällä itse väkivaltaisesti.

Väkivallattomaan yhteisöön tarvitaan keskustelukulttuuria, jossa jokainen voi pelkäämättä ja ilman uhkaa kertoa omat ajatuksensa. Lasta kunnioitetaan yksilönä ja hän saa ilmaista omat mielipiteensä. Erilaisuuden ja yksilöllisyyden kunnioittamisesta syntyy yhteishenki, jonka avulla pystytään sitoutumaan niinkin haasteelliseen asiaan kuin väkivallattomuuteen. Haasteelliseksi muuttuvissa arjen tilanteissa muodostuu se, miten osataan toimia vuorovaikutuksessa siten, että sopimukset ja sitoutuminen yhteisiin toimintatapoihin saadaan aikaiseksi. Myllykodossa nuorelle annetaan tilaa itsenäistystä, mutta tarjotaan edelleen aikuisten tukea, huolenpitoa ja aikaa. Nuori opettelee ottamaan vastuuta itsestään ja oman toimintansa seurauksista. Pyrkimyksenä on löytää sopiva tasapaino tilan ja rajojen välillä, jotta ikätasoinen kasvu ja kehitys turvataan. Nuoren kehityksen kannalta myönteisintä on, että nuori saa vähitellen lisää liikkumattilaa ja vapautta. Samalla ammatilliset aikuiset kuitenkin huolehtivat nuoren turvallisuudesta suhteiden pysyessä luottamuksellisina ja avoimina. Kohtuullisten rajojen toivotaan tukevan nuoren myönteistä itsenäistymistä. Nuoren on tärkeä saada kokea, että häneen luotetaan ja häneen aletaan pikkuhiljaa suhtautua kuin tulevaan aikuiseen.

2.2.4 Yhteisöllisyys

Murrosiässä vertaisryhmän, eli suunnilleen samanikäisten ja samassa kehitysvaiheessa olevien, merkitys korostuu. Vertaisten parissa nuori tuntee kuuluvansa johonkin, saa kokea läheisyyttä ja kumppanuutta. Toisilta saadun palautteen avulla nuori rakentaa käsitystä itsestään. Hyvät aikuissuhteet toimivat kasvualustana vertaissuhteille, mutta eivät voi korvata niitä. Vanhemmat ja kasvattajat voivat tukea lapsen yhteyttä muihin samanikäisiin tukemalla nuorten harrastamista, yhdessä tekemistä ja olemista. On tärkeä luoda nuorelle mahdollisuuksia viettää aikaa kavereiden kanssa myös laitoksen ulkopuolella, vaikka kodin turvalla ja hyväksynnällä on edelleen suuri merkitys. (Salmivalli 2005, 48–49.)

Sijaishuollon laitoksella on merkittävä yhteisöllinen kasvatustehtävä. Työntekijöiden on ymmärrettävä, että vähitellen murrosiän edetessä lapsi irtaantuu hänelle tärkeistä ihmissuhteista. Kaverit saavat yhä merkittävämmän aseman elämässä. Omat vanhemmat tai kasvatusvastuussa olevat ihmiset koetaan usein vanhanaikaisiksi ja ymmärtä-

mättömiksi. Tiivis yhteisöllisyys ja hyvät ystävyysuhteet ovat omiaan vahvistamaan nuoren itsetuntoa. Tasa-arvoinen, arvostava ja omaa tilaa antava yhteisö on kultaakin kalliimpi. Tunne siitä, että on jossakin yhteisössä tärkeä ja tarpeellinen, on nuorelle oleellista ajatellen itsenäistymiskehitystä. Ajattelun avartuessa he pystyvät myös luomaan entistä vastavuoroisempia ja tasaveroisempia ystävyysuhteita. Toisaalta nuori joutuu puntaroimaan sitä, miten paljon hän voi ja uskaltaa olla oma itsensä. Hän joutuu ratkaisemaan, miten paljon antaa tovereidensa sanella, miten käyttäytyään tai miten ajatellaan. Hyvät ystävyysuhteet ja tiivis yhteisö ovat omiaan vahvistamaan nuoren itsetuntoa. Se vaikuttaa positiivisesti hänen itsetuntoonsa. (Nivala & Saastamoinen 2010, 230–231.)

Yhteisöllisyys ei koskaan synny määräämällä, vaan pelkästään siitä, että on mahdollisuus vaikuttaa asioihin, on mahdollisuus olla osallistuja, osallistua omasta vapaasta tahdosta niihin sopimuksiin mitä yhdessä sovitaan. Sijaishuollon yksiköissäkin ikätoverit alkavat hiljalleen korvata vanhempia sekä kasvatusvastuussa olevia ja ovat apuna oman minuuden rakentamisessa. Ryhmästä saatu tuki tukee kasvua kohti aikuisuutta, ja yhteisölliseen ryhmään kuuluminen on välttämätön kehityksellinen vaihe. Ammatillisten aikuisten ohjaamana ja lasten kannalta ajateltuna ikätoverien muodostamalla yhteisöllä ei tarvitse olla muuta päämäärää kuin ryhmäidentiteetin luominen ja yksilöllisten identiteettien saavuttaminen sen kautta tai avulla. (Aalberg & Siimes 2007, 70–73.)

Yhteisöllisyydessä ja yhteisökasvatuksessa pitää olla tietyt perussäännöt, jolloin kysymys on yleisesti hyväksytyjen normien mukaisesta käyttäytymisestä. Hyvän yhteisöllisyyden ja yhteistyön kehittyminen ja luominen edellyttää, että osataan toimia vuorovaikutuksessa toisten yhteisön jäsenten kanssa siten, että sitoutuminen yhteisiin pelisääntöihin, yhteisiin toimintalinjoihin ja normeihin saadaan yhteistyössä aikaan. Myllykotoon sijoitetut lapset ovat toiminnaltaan usein häiritseviä ja epäsosiaalisiaakin, mutta yhteistyöllä kokonaisvaltainen kuntoutus ja hoito on saatu toimimaan.

2.3 Henkilöstöpolitiikka ja johtaminen

Sijaishuoltoyksikön johdolla on keskeinen tehtävä edesauttaa ja turvata hyvän sijaishuollon toteutuminen omassa toimintayksikössään. Sijaishuollon palveluiden tarjonnan ja kysynnän määrälliset ja laadulliset muutokset edellyttävät jatkuvaa palveluiden kehittämistä. Työyhteisön toiminnan pitää perustua yhteisesti jaettuun arvopohjaan,

suunniteltuun ja organisoituun tapaan työskennellä sekä toimivaan palautejärjestelmään. Toiminnan moraalista ja perustoimintaedellytysten toteutumisesta ja ylläpidosta yksikön johto kantaa ensisijaisen vastuun. Johtaminen on laatutekijä, jolla luodaan laadukkaan toiminnan edellytyksiä ja huolehditaan laadun hallinnasta. (Salminen 2005, 108, 111.)

Sijaishuoltopaikan toimintaa ja laatua valvovat sijoittajakunta, sijoituskunta sekä aluehallintovirasto, jonka erityinen velvollisuus on seurata rajoitustoimenpiteiden käyttöä lastensuojelulaitoksissa (Räty 2010, 521–522). Aluehallintovirasto antaa luvan yksityisen lastensuojelulaitoksen perustamiseen, laajentamiseen tai toiminnan olennaiseen muuttamiseen. Valvira eli Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto ohjaa aluehallintovirastoja niiden työssä. (Taskinen 2010, 137.)

Henkilöstön näkökulmasta toimintaa ohjaavat arvot, toimintaperiaatteet ja selkeä perustehtävä. Ne mahdollistavat tavoitteellisen kuntoutus-, hoito- ja kasvatustyön Myllykodon arjessa. Johtamisen kannalta ajateltuna, tavoitteiden selkeys ja tavoitteellinen työskentely – toimiva työyhteisö – tukee myös työssä viihtymistä ja jaksamista. Myllykodon johtamisjärjestelmän toivotaan tukevan henkilöstön sitoutuneisuutta perustehtäväänsä. Työyhteisössä pyritään keskustelemaan ilmapiiriin, tavoitteet ja työskentelytavat ovat selkeitä ja niistä käydään avointa keskustelua. Sekä yrityksen johdossa että työn arjessa vastuunjako on selkeää ja tarpeiden mukaan resursoitu.

Myllykodon toiminta on suunnitelmallista. Toiminnanjohtaja johtaa ja kehittää toimintaa yhteistyössä eri tahojen kanssa. Yhdessä vastaavan ohjaajan kanssa hän tekee Myllykodon ja yhteistyökumppanien kanssa laadittavat ostopalvelusopimukset ja suorittaa hänelle sovitut hallinnolliset tehtävät esimerkiksi rekrytointiin, henkilöstöpolitiikkaan ja palkanmaksuun liittyen. Vastaava ohjaaja vastaa toiminnasta arjen tasolla ja huolehtii yhdessä toiminnanjohtajan ja työryhmän kanssa siitä, että toimintayksiköissä noudatetaan niitä säädöksiä, määräyksiä ja ohjeita, joita viranomaiset ovat antaneet. Yrityksen johto vastaa taloudellisten toimintaehtojen toteutumisesta ja tiedottaa niistä henkilökunnalle työpaikkapalavereissa. Henkilöstön tietoutta toiminnasta aiheutuvista kustannuksista ja kustannusrakenteesta arvioidaan yhteisissä ja yksityisissä kehityskeskusteluissa

2.3.1 Henkilöstö

Sijaishuollon perustehtävä liittyy kasvatukseen, hoivaan ja huolenpitoon. Se on ihmishuuhdetyötä, joka perustuu vuorovaikutukseen lapsen ja aikuisen välillä. Työntekijä kohtaa lapsen omalla persoonallaan sekä elämäkokemuksen ja koulutuksen mukanaan tuomalla asiantuntemuksella. Persoonana on työntekijän ”työkalu”, jolla on keskeinen osuus ihmishuuhdetyön toteuttamisessa, myös sen laatua ja tuloksellisuutta arvioitaessa. (Salminen 2005, 112 – 113.)

Sijaishuoltopaikan henkilöstöllä pitää olla koulutukseen perustuva riittävä asiantuntemus sekä riittävä kokemus ja ammattitaito. Erilaiset lapset tarvitsevat erilaisia palveluja, jolloin henkilökunnalta vaaditaan hyvin laaja-alaista ammattitaitoa sekä kykyä työskennellä usein haastavissa tilanteissa. Lastensuojelulaissa (2007/417) säädetään henkilöstön kelpoisuudesta ja määrästä. Lastensuojelulaitosten henkilökunnalla pitää olla riittävä pätevyys tehtäväänsä. Lasten tarvitsemaan huoltoon ja hoitoon nähden lastensuojelulaitoksessa pitää olla riittävä määrä sosiaalihuollon ammatillista ja muuta henkilöstöä. Hoito- ja kasvatustehtävissä olevan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksissa pitää huomioida asiakkaiden erityistarpeet ja toiminnan luonne. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Ryhmä- ja kuntoutuskodin henkilöstörakenne toteutuu yksi työntekijä yhtä nuorta kohden. Myllykodon henkilökunnan työkokemus on monipuolinen ja henkilöstöllä on vahva ammatillinen koulutus ja työkokemus sosiaaliseen kuntoutukseen, lastensuojelutyöhön, nuorisopsykiatriseen hoitotyöhön, päihdehoitoon sekä perheiden kanssa työskentelyyn.

Henkilöstöpolitiikan tavoitteena Myllykodossa on turvata rakenteeltaan sopiva henkilöstö sekä määrällisesti että laadullisesti. Henkilökunnan pätevyys varmistetaan edellyttämällä tehtävän mukaista koulutustasoa. Henkilökunnalle tarjotaan edellytykset ammatissa edistymiseen sekä lisä- ja jatkokoulutusta.

Parhaimmillaan toimiva työyhteisö tukee, kannustaa ja innostaa, pahimmillaan se turhauttaa, lannistaa ja masentaa. Tähän liittyen työyhteisön keskustelukulttuurilla ja kommunikaatiotaidolla on merkittävä asema. Keskustelukulttuurin pitäisi tukea avointa ja tasavertaista palautteen antamista ja saamista. Vain palautetta saamalla työntekijä voi tulla tietoiseksi oman toimintansa vaikutuksista. Työyhteisön palautejärjestelmä

voidaan mahdollistaa säännöllisesti järjestetyissä palavereissa, joissa keskustellaan, pohditaan työyhteisön tilaa, ratkotaan ongelmia ja tehdään päätöksiä. Toimiva palaverikäytäntö on yksi laadunhallinnan työkaluista. (Salminen 2005, 114.)

2.3.2 Henkilökunnan koulutus ja perehdyttäminen

Uudet työntekijät perehdytetään työhön perehdytyskaavakkeen avulla, joka on yrityksen perustamisvaiheessa laadittu ja sisältää työhön liittyviä asioita. Opiskelijat, kesätyöntekijät ja uudet työntekijät käyvät sen läpi Myllykodon johtajien tai kokeneiden työntekijöiden kanssa.

Henkilökunnan koulutus- ja osaamisvaatimukset lähtevät perustehtävästä. Kaiken toiminnan taustalla on laatutyö, mikä edellyttää sitä, että henkilökohtaisessa ja yhteisöllisessä kehittämistyössä opitut asiat näkyvät työn arjessa. Myllykodossa henkilöstövalinnoilla ja johtamisen päämääränä on luoda edellytykset ammatillisen työn toteutumiselle. Myllykodossa nähdään tärkeänä koko henkilökunnan työskentely ja yhteistyö siten, että oma työ tunnustetaan osaksi asiakaspalveluprosessia.

Myllykodon työryhmä osallistuu järjestettyihin koulutuksiin tai tilaa ja järjestää koulutusta myös itse. Henkilökuntaa kannustetaan hakeutumaan sellaisiin koulutuksiin, jotka vastaavat yksiköiden arjessa huomattua koulutustarvetta ja koskevat joko yksittäistä työntekijää tai suurta osaa henkilökunnasta. Toiminnanjohtaja laatii koulutussuunnitelman vuosittain ja sitä täydennetään tarvittaessa. Myllykodosta osallistutaan vuosittain useisiin alueellisiin koulutuksiin, joita järjestää mm. Kymen sairaanhoitopiiri. Osa työryhmästä on myös pitkissä koulutuksissa esim. yhteisökoulutus, perheterapia, sosionomi, neuropsykiatrinen valmennus ja ratsastusterapianopinnoissa. Koulutuksissa olevat tai niihin osallistuneet työntekijät jakavat saamaansa tietoa työryhmälle yhteisissä tapaamisissa.

2.3.3 Kehityskeskustelut ja työnohjaus

Tavoitteelliset kehityskeskustelut toteutetaan vuosittain. Myllykodon tilanteen ja tarpeen mukaan voidaan työntekijöiden kanssa sopia seurantakeskusteluja vuosittaisia kehityskeskusteluja tukemaan. Tavoitteellisen työkeskustelun toteutumisesta vastaa toiminnanjohtaja ja vastaava ohjaaja. Kehityskeskustelujen tavoitteena on selkeyttää kunkin työntekijän toimenkuvaa ja ammatillisia valmiuksia vastaamaan työn vaati-

muksia. Tärkeää on kiinnittää huomiota myös työntekijän työssä jaksamiseen. Kehityskeskusteluilla kehitetään samalla Myllykodon työyhteisön toimintaa lähtien omista työtehtävistä ja toiminnoista omassa yksikössä. Kehityskeskusteluissa työntekijä myös antaa palautetta työyhteisölle ja esimiehille, jotka puolestaan antavat palautetta työntekijälle. Kehityskeskustelun päätteeksi työntekijän kanssa laaditaan yhdessä henkilökohtainen kehittämissuunnitelma.

Työnohjaus antaa mahdollisuuden ammatilliseen kasvuun ja kehittymiseen sekä ammatti-identiteetin rakentumiseen. Työnohjaaja luo olosuhteet ja edellytykset työntekijälle itsensä ja työnsä havainnoinnille sekä tutkimiselle. Tätä kautta työntekijä saa ymmärrystä ammatillisuudestaan, valinnoista ja toimintatavoista. Työnohjausprosessi on jakamista ja vaihtamista, jolloin yhdessä opitaan uutta. Työnohjaus toimii palvelun laatua turvaavana tekijänä. (Salminen 2005, 119.)

Työnohjaus on osa laadunvarmennusta ja tukee koko työryhmän sekä yksittäisen työntekijän jaksamista. Työnohjaus järjestetään 2–3 kk:n välein ja sitä on kerrallaan 4–5 tuntia. Työnohjauksen tehtävä on yhtenäistää toimintaa, tukea työntekijöiden jaksamista sekä edistää talon kasvatuksellisten-, kuntouttavien- ja hoidollisten toimintojen kehittämistä. Työnohjausta järjestetään myös yksilötyönohjauksena, mikäli työntekijä kokee sen tarpeelliseksi. Erityisen haastavissa työtilanteissa, esimerkiksi väkivaltilanteen jälkeen, käytetään työnohjausta kriisityönohjauksellisesti. Kriisityönohjausta on mahdollista saada myös työterveyshuollon kautta. Tarvittavan jälkipuinnin toteuttamisesta vastaa työnohjaaja, toiminnanjohtaja tai vastaava ohjaaja.

3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli toimittaa selkeä, toimiva, helppolukuinen ja informatiivinen laatukäsikirja Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n käyttöön. Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n toimintojen laajenemisen myötä kaksi erillistä yksikköä kattavaksi, oli perusteltua panostaa myös sisältöosaamiseen ja laatukäsikirjatyöskentelyn johdonmukaisuuteen.

Laatukäsikirjan tavoitteena on kertoa käytännönläheisesti Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodon toiminnasta ja niistä lähtökodista, joista toimintaa tehdään. Lisäksi laatukäsikirjan tavoitteena on jatkossa toimia arjen työskentelyä ohjaavana ja avustaa uuden työntekijän perehdytyksessä sekä yksikön toiminnan esittelyssä ja sen todentami-

nessa asiakkaille. Tavoitteena on myös saada sellainen lopputuote, jota voidaan käyttää laajasti markkinoinnin tukena sekä kilpailutusdokumenteja laadittaessa. Toimialalla ja yhä kiristyvässä kilpailussa on tilaajan mielestä hyvä olla selkeä dokumentti, joka kertoo kaiken tarvittavan toiminnasta ja kuvaa Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodon yksiköiden toimintailmapiiriä sekä tarkoitusta.

3.1 Laatukäsikirja

Laatukäsikirja toimii koko laadunhallintajärjestelmää kuvaavana, sisältäen laatupolitiikan ja laatutavoitteet, suunnittelun ja toiminnan. Laatukäsikirjan muodolle tai ulkoasulle ei ole asetettu yleisiä vaatimuksia, vaan sen sisältö ja sisällön laajuus riippuu organisaation koosta sekä toiminnan luonteesta. On tärkeä pitää kiinni siitä, että lastensuojeluyksiköiden laatukäsikirja on ”omannäköinen” ja itselle soveltuva dokumentti. Laatukäsikirja sisältää keskeisiä asioita, muun muassa toiminta-ajatuksen, asiakasodotukset ja miten niihin vastataan, hoidon ja kasvatuksen perustana olevat arvot ja periaatteet, asiakasprosessin ja käytetyt työmenetelmät sekä toiminnan arvioinnin ja kehittämistoiminnan. (Rousu & Holma 2004, 58.)

Hyvä laatukäsikirja on persoonallinen, tarvittavan informaation selkeästi antava ja ennen kaikkea toimipisteen toimintaideologian ja työntekijöidensä näköinen. Tekijän on tärkeää huomioida laatukäsikirjan tarkoitus ja käyttöympäristö, muodoltaan se voi olla paperimuotoinen tai sähköinen. Laatukäsikirjan rakentaminen kannattaa suunnitella siten, että tarvittaessa ulkopuolinenkin lukija saa täsmällistä ja vakuuttavaa informaatiota toimintayksiköstä. (Kangaspunta & Kankaanniemi 2005, 23.)

3.2 Laatukäsikirja osaksi Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodon arkea

Alkaessamme valmistella laatukäsikirjan teoreettista osuutta nousi tärkeäksi seikaksi sen sisältö. Laatukäsikirjan sisällön tulisi olla sellainen, että sitä voidaan käyttää tiiviisti työyhteisön arjen toimintoja tukevana. Saimme huomata, että laatukäsikirjan ”näkyväksi tekeminen” ja tuominen työyhteisön arkeen ei käy käden käänteessä. Lastensuojelulaitoksen arki on dynaamista ja alati muuttuvaa. Asiakastilanteiden ennustamattomuus ja haastavat tilanteet ovat tunnistettavissa. Toisaalta laatutyöskentelyn suunnittelua helpotti todella paljon Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodon työntekijöiden äärimmäisen pieni vaihtuvuus kuuden toimintavuoden aikana. Laatukäsikirjan aktiivinen käyttäminen toimintaa ohjaavana vaatii jokaisen työntekijän osallistumista.

Haasteenamme olikin saada laatukäsikirjasta työyhteisölle toimiva väline, ja näin olen jo aloitusvaiheessa otettiin yrityksen omistajat ja koko työyhteisö mukaan tekemiseen. Työyhteisön on ymmärrettävä, minkä takia laatukäsikirja tehdään. Työyhteisöä on myös pidettävä ajan tasalla, missä vaiheessa laatukäsikirja on ja sen mitä sisältöön tulee. Yhteistyö lähti alusta asti toimimaan moitteetta, ja työyhteisö sai koko ajan olla mukana laatukäsikirjan työstämisessä. Näin muodostui vahva me-henki ja kaikki tunsi osallistuvansa yhteiseen projektiin. Varsinaisen laatukäsikirjan tekeminen kuitenkin jäi kahden työntekijän toteutettavaksi. Työskentelyllä oli tavoitteena saada koko työyhteisö mukaan ja päättötyön tekijöiden toimesta saada lopputuotoksesta yhdenmukainen ja erityisesti Myllykodon tarvetta vastaava. Laatukäsikirjasta on käytetty joskus myös nimikettä toimintakäsikirja, joka kuvaa osuvasti mihin Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodon laatukäsikirjalla pyritään.

Opinnäytetyön teoreettinen osuus ohjaa laatukäsikirjan muotoa ja sisältöä. Laatukäsikirja on helposti päivitettävissä. Kaikkien saatavilla on sähköinen versio yrityksen tietokoneiden työpöydällä, josta se on nopeasti ja tarvittaessa helposti löydettävissä. Paperista versiota on tarkoitus hyödyntää esimerkiksi kilpailutuksissa. Työyhteisön toiveesta saataville tarjotaan sekä sähköinen että ”perinteinen” paperinen versio laatukäsikirjasta.

4 LASTENSUOJELUPROSESSI JA KESKEISET PERIAATTEET

Lastensuojelu on kokonaisuus, joka sisältää erilaisia avohuollon tukitoimia, huostanoton, sijoituksen ja jälkihuollon. Lastensuojelu muodostaa prosessin, joka alkaa ja päättyy ja jonka toteutukseen sisältyy erilaisia toimintoja ja toimijoita. Lastensuojelun asiakkaana lapsella ja perheellä on oikeus tietää millä perusteella asiakkuus määräytyy. Tämän edellytyksenä on yhdessä tehty suunnitelma, jossa on määritelty, miksi ja mistä lähtien lastensuojelu on alkanut. Lapsen ja perheen kanssa arvioidaan lastensuojelun tarpeet, tavoitteet ja toimenpiteet sekä sovitaan milloin ja miten niitä arvioidaan. Lastensuojelutoimenpiteet voidaan lopettaa, jos tavoitteet on saavutettu. Mikäli tarvitaan jatkotoimia, tehdään uusi suunnitelma. (Arponen 2005, 167–168.)

Lastensuojelu on lakisääteistä toimintaa ja osaltaan se toteuttaa Lapsen oikeuksien sopimusta. Lastensuojelun tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (Bardy

2009, 39.) Lastensuojelun ydin on lapsen kehityksen ja terveyden turvaaminen sekä sitä vaarantavien tekijöiden poistaminen. Perhe on lapselle ensisijainen ja lapsen oikeuksia tulee kunnioittaa, joten lastensuojelu perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen. Lastensuojelun asiakkuudet ja yksittäiset tilanteet vaihtelevat suuresti, jolloin siinä yksinkertaisesta ytimestä on lukuisia muunnelmia. Avun tarve vaihtelee lyhyestä ja tilapäisestä avusta koko lapsuuden kestäväan apuun. (Bardy 2009, 41.) Lastensuojelun lähtökohta on lapsen etu. Lastensuojelu suunnitellaan ja toteutetaan niin, että se on perusteltua lapsen näkökulmasta ja tuottaa mahdollisimman hyvän lopputuloksen lapsen kannalta sekä lapsen edun huomioiden. (Taskinen 2010, 25.)

Lastensuojelun tehtäväkenttä on varsin laaja ja sen erityinen piirre on se, että lasta on tarvittaessa suojeltava, vaikka asianomaiset sitä vastustaisivat. Lastensuojelu sisältää paljon käytännöllistä työtä. Sen keskiössä on konkreettisen avun ja tuen järjestäminen inhimillisyyttä ja arvokkuutta huomioiden. Työhön liittyy tunteiden kanssa työskentely, luottamuksen hankkiminen ja erilaisissa verkostoissa toimiminen. (Bardy 2009, 42.)

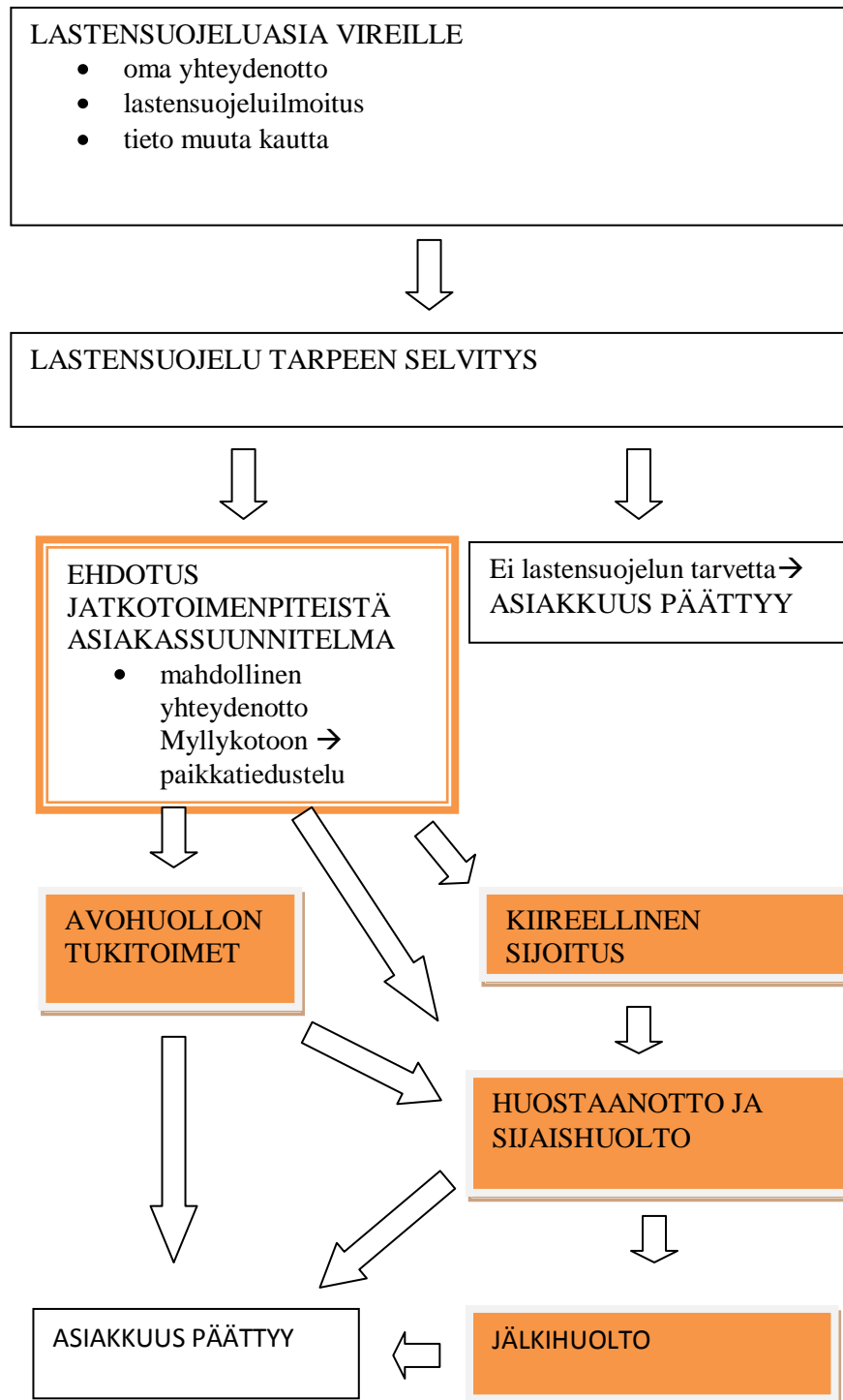
Sosiaalityöntekijöiden rinnalla sosionomit ovat keskeisiä toimijoita lastensuojelussa. Sijaishuollossa sosionomin ammatissa korostuvat monet käytännölliset ”arjen pyörittäjän” tehtävät siten, että myös lapset oppivat niitä tekemään. Se on yhteistyötä vanhempien sekä lapsen muun verkoston kanssa. Aikuisen mallina olemista, joka välittää, hoivaa, auttaa sekä asettaa rajat ja pitää huolta myös omista rajoistaan. (Bardy 2009, 43.)

4.1. Lastensuojeluprosessi

Lastensuojeluprosessi lähtee kuvan 1 mukaan käyntiin lastensuojeluilmoituksesta. Lain mukaan lastensuojeluilmoitus tulee tehdä lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvittämistä. (Taskinen 2010, 49.)

Lastensuojeluilmoituksen saatuaan sosiaalityöntekijä arvioi toimenpiteiden tarvetta ja kiireellisyyttä. Kiireellisessä tilanteessa lapsen etu voidaan turvata tekemällä kiireellinen sijoitus. Mikäli tilanne ei vaadi välittömiä toimenpiteitä, arvioi työntekijä lastensuojelutarpeen seitsemän arkipäivän kuluessa. Selvitys tehdään aina, poikkeuksena ainoastaan jo asiakkaana olevat lapset tai jos on perusteltu syy epäillä ilmoituksen olevan haitanteko. Lastensuojelutarpeen selvityksen tekee lapsen asioista vastaava sosi-

aalityöntekijä yhteistyössä vanhempien ja lapsen kanssa. Selvityksen tulee valmistua kolmen kuukauden kuluessa. (Taskinen 2010, 58 – 59.)

Kuva 1. Lastensuojeluprosessi (Taskinen 2010, 57)

4.1.1 Avohuollon tukitoimet

Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia lastensuojelun toimenpiteitä ja niiden tarkoituksena on edistää lapsen myönteistä kehitystä. Lisäksi niiden avulla tuetaan vanhemmuutta ja vanhempia lasten kasvattajina. Avohuollon tukitoimet perustuvat vapaaehtoisuuteen, eli niihin tarvitaan vanhempien ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Avohuollon tukitoimien perustana on asiakassuunnitelma, joka tehdään yhteistyössä vanhempien ja lapsen kanssa. Tukitoimien toteutuksesta päättää sosiaalityöntekijä. (Taskinen 2010, 69.)

Avohuollon tukitoimena vanhempien suostumuksella lapsi voidaan myös sijoittaa muualle. Sijoitus perustuu aina vapaaehtoisuuteen. Avohuollon sijoituksen aikana vanhemmilla säilyvät kaikki huoltajan oikeudet. Tällöin vanhemmat voivat sen halutessaan lopettaa. Päätettäessä sijoituksesta määritellään sijoituksen tavoitteet ja arvioitu kesto. Sijoituksen jatkamisen edellytykset ja sen vaihtoehdot arvioidaan viimeistään kolmen kuukauden kuluttua sijoituksen alkamisesta. Samalla arvioidaan mahdollinen huostaanoton tarve. Avohuollon sijoituksen päättyessä lapsi palaa huoltajansa luokse. Avohuollon sijoitus ei voi olla huostaanoton vaihtoehto, mikäli huostaanoton edellytykset täyttyvät. (Taskinen 2010, 72–73.)

4.1.2 Kiireellinen sijoitus

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle sijaishuoltoon kiireellisellä sijoituspäätöksellä. Kiireellisessä sijoituksessa on kyse akuutista tilanteesta, jolloin sijoitusta edeltävät tilanteet voivat olla hyvin monenlaisia. Tällöin lastensuojelun toimenpiteisiin ryhdytään välittömästi ja sen jälkeen lapsen tilannetta voidaan selvittää rauhassa. Mikäli sijoitus voidaan järjestää avohuollon tukitoimena, ei kiireelliselle sijoitukselle ole edellytyksiä. Ennen kiireellisen sijoituksen päätöstä on selvítettävä lapsen, hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun kasvatuksesta vastaavan henkilön mielipide ja käsitys asiasta. (Saastamoinen 2008, 45 – 46.)

Lapsen kiireellinen sijoitus tehdään, jos lapsi on vaarassa tai muutoin välittömän sijoituksen tarpeessa. Kiireellinen sijoitus voidaan tehdä myös, jos vanhemmat ovat tilapäisesti estyneitä huolehtimaan lapsesta. Kiireellinen sijoitus loppuu heti, kun vaara tai muu sijoitustarve on ohitse, viimeistään 30 päivän sisällä. (Taskinen 2010, 76.) Mikäli kiireellinen sijoitus ei auta lapsen tilanteeseen, valmistellaan lapsen huos-

taanotto. Tarvittaessa kiireellistä sijoitusta voidaan jatkaa vielä 30 päivää, jotta huostaanoton tarve ehditään selvittämään. (Taskinen 2010, 82.)

Kiireellinen sijoitus voi perustua myös lapsen omaan käyttäytymiseen tai hänen elämäntapoihinsa. Lapsi voi käyttäytyä itsetuhoisesti, päihdehakuisesti, syyllistyä rikoksiin tai muulla toiminnallaan vaarantaa kehitystään ja kasvuaan. (Räty 2010, 284.)

4.1.3 Huostaanotto

Huostaanoton peruste voi johtua lapsen kasvuoloissa olevista puutteista tai lapsen omasta käyttäytymisestä. Lapsi on otettava huostaan ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Toinen huostaanoton peruste voi olla se, että lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään ja kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. Mikäli jompikumpi huostaanoton perusteista täyttyy, huostaanoton edellytyksenä on lisäksi se, että avohuollon tukitoimet eivät ole sopivia tai mahdollisia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi, ja että sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. (Saastamoinen 2008, 38–39.)

Huostaanoton edellytysten täytyessä lapsella on oikeus tulla huostaan otetuksi ja sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on velvollisuus järjestää lapselle hänen tarpeita vastaava sijaishuolto. Lapsen sijoituspaikkaa voidaan huostaanoton aikana tarvittaessa muuttaa. Ennen huostaanottoa ja sijoittamispäätöstä kuullaan 12 vuotta täyttänyttä lasta ja myös tätä nuoremman lapsen mielipide selvitetään. Lisäksi kuullaan lapsen huoltajaa, vanhempia tai kasvattajaa. Huostaanotto on aina voimassa toistaiseksi, määräaikainen huostaanotto ei ole mahdollinen. Arvioitua sijoituksen kestoa määrittää se, mihin lapsen tarpeeseen sijaishuollolla pyritään vastaamaan. Huostaanoton aikana sen perusteita tarkistetaan säännöllisesti. (Saastamoinen 2008, 38,40–42.)

Sosiaalihuollon vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää huostaan otetun lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta. Toimielimen oikeus päättää lapsen päivittäiseen elämään kuuluvista asioista on laaja ja sisältää sen miten lapsen tosiasiallisesta hoidosta huolehditaan tai miten lapsen erityisiin tarpeisiin vastataan. (Räty 2010, 361.)

Huostaanotto prosessi on vaativaa kaikille osapuolille. Huostaanotto on useimmiten viimeisin keino turvata lapsen kasvu ja kehitys. Tavoitteena on, että lapsen tilanne selvitetään ja huostaanotto valmistellaan yhdessä perheen kanssa. Huostaanotolla puututaan lapsen ja perheen itsemääräämisoikeuteen, joten se on oikeusturvakysymys lapsen ja hänen perheensä sekä myös työntekijöiden kannalta. (Taskinen 2010, 84 – 85.)

4.1.4 Jälkihuolto ja sijoitusprosessin päätyminen

Sijaishuollon päättymisen jälkeen lapsella on oikeus jälkihuoltoon, joka kuitenkin on vapaaehtoista. Oikeus jälkihuoltoon on myös silloin, kun lapsi on ollut sijoitettuna avohuollon tukitoimenpiteenä yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta. Nuori on oikeutettu saamaan jälkihuoltoa 21 ikävuoteen asti. Kunnan velvollisuus jälkihuollon tarjoamiseen päättyy viiden vuoden jälkeen siitä, kun kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi on viimeksi ollut lastensuojelun asiakkaana. (Taskinen 2010, 150 – 151.)

Jälkihuollon tarkoituksena on tukea nuorta hänen kasvussaan aikuisuuteen ja vastuullisuuteen. Lapsi tai nuori tarvitsee erityistä tukea, ohjausta ja opastusta kodin ulkopuolisen sijoituksen johdosta pyrkiessään kohti itsenäistä elämää. Nuoren on saatava riittävät valmiudet itsenäiseen asumiseen. Jälkihuolto kattaa myös koulutuksesta ja toimeentulosta huolehtimisen. Jälkihuolto perustuu aina suunnitelmaan, joka tehdään yhdessä lapsen, hänen huoltajansa ja muun tukiverkoston kanssa. (Räty 2010, 494.)

4.2 Lastensuojelun asiakastyön keskeisiä periaatteita

Lastensuojelu on lapsen puolella ja lasta varten. Lastensuojelulain (2007/417) mukaan lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Ensisijaisesti lastensuojelu perustuu vapaaehtoisuuteen ja yhteistyöhön lapsen ja perheen kanssa. (Räty 2010, 8.)

4.2.1 Asiakaslähtöisyys

Asiakkaan edusta ja oikeuksista lähtevä ajattelu- ja toimintatapa näkyy organisaation arvoissa, strategiassa, laatu- ja politiikassa ja arjen toiminnassa. Henkilökunnan ajattelu- ja toimintatavan perustana ovat asiakkaan tarpeet, toiveet ja odotukset. Sosiaalihuollon asiakaslain tarkoituksena on edistää asiakaslähtöisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollos-

sa. Lastensuojelussa asiakaslähtöisyys on ennen muuta lapsilähtöisyyttä, jolloin kaikessa päätöksenteossa ja toiminnassa lähdetään lapsen parhaasta. (Holma & Tuurala 2009, 9.)

Lastensuojelun lakisäätöinen ja moraalinen velvollisuus on toimia lapsen edun mukaisesti. Kaikkien lastensuojelun ratkaisujen on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Ne valmistellaan yhteistyössä lapsen ja perheen kanssa niin, että kaikki tietävät, mitä on odotettavissa. (Taskinen 2010, 25.)

4.2.2 Lapsen osallisuus

Perustuslaissa säädetään, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja hänellä on oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavalla tasolla. Myös Lapsen oikeuksien sopimuksessa säädetään, että lapsen näkemykset on huomioitava hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Vastaava säännös on myös sosiaalihuollon asiakaslaissa (2000/812). Omassa lastensuojeluasiassaan lapsi on asianosainen iästään riippumatta. Tämän perusteella lapsen näkökulma on aina huomioitava, häntä on informoitava häneen liittyvistä toimenpiteistä ja hänen mielipiteensä on selvitettävä. Lapsen osallisuus on yksi lastensuojelun keskeinen periaate, joten lapsella pitää olla mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Myös lastensuojelulaki (2007/417) korostaa lapsen kanssa työskentelyä ja lapsen osallisuutta. Lapsen osallisuus tarkoittaa sitä, miten lapsi voi olla mukana toteuttamassa, kehittämässä ja arvioimassa oman etunsa toteuttamista. Lapsella on oikeus saada tietoa itseään koskevista asioista, mahdollisuus mielipiteensä ilmaisuun ja sitä kautta vaikuttaa omiin asioihinsa. Lapsen osallisuuteen kuuluu lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen, lapsen puhevalian käyttö sekä mahdollisuus edunvalvojaan. Lapsen mielipiteen selvittäminen tarkoittaa kaikkea vapaamuotoista lapsen toiveiden selvittämistä. Kuuleminen tarkoittaa lapsen toiveiden selvittämistä. Lapsen oikeus osallisuuteen kaikissa häntä koskevissa asioissa on suojattu erittäin vahvasti lainsäädännöllä. Osallisuus on keskeinen lähtökohta lapsen kanssa tehtävässä työssä ja se on huomioitava kaikessa työskentelyssä. (Saastamoinen 2008, 63–64.)

Lapsen osallisuus tulisi näkyä kaikessa lapsen sijaishuoltoon liittyvässä työssä. Jotta lastensuojelun sijaishuollossa tuotettavat palvelut toimitaisivat ja onnistuisivat mahdollisimman hyvin, pitää huolehtia yhteistyön laadusta sijoitetun lapsen, hänen vanhempinsa ja muiden häntä hoitavien aikuisten välillä. Kun lapsi on sijoitettuna muualle

kuin kotiinsa, on yhteistyön sujuminen erityisen tärkeää. Tässä toimintaketjussa lapsen etuja valvoo hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä, hän on lapsen etujen valvojana avainasemassa. (Päkkilä 2008, 163.)

Laajasti ajateltuna osallisuus on yhteisöön liittymistä, kuulumista ja siihen vaikuttamista. Mahdollisuus olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä on tärkeää identiteetin kehittymisen kannalta. Osallistumisen kautta opitaan olemaan ja elämään yhdessä. Lastensuojelulaki pitää ensisijaisena lapsen aktiivista huomioimista ja mukaan ottamista koko lastensuojeluprosessin ajan. Sosiaalityöntekijän pitää tavata lasta henkilökohtaisesti, suunnitelmat laaditaan yhteistyössä lapsen kanssa ja hänen kanssaan on keskusteltava. (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 117–118.)

Osallisuuden tukemisessa ei riitä, että lasta kuullaan kerran päätöksenteon yhteydessä tai niistä informoitaessa. Lapsen pitää voida aidosti ja vapaasti ilmaista käsityksiään ja tunteuksiaan turvallisessa ilmapiirissä. Hänen täytyy tietää, miksi ja mistä asiasta hänen kanssaan keskustellaan, mihin tarkoitukseen hänestä kerätään tietoja ja mihin niitä käytetään. Lapsi voi myös olla ilmaisevampi mielipidettään tai ottamatta kantaa, jos ei sitä halua tai osaa. Esimerkiksi ennen palavereja, joissa lapsi on mukana, tulee selvittää miten lapsen on mahdollista ilmaista itseään. (Kananoja ym. 2011, 183–184.)

Lasten osallistumisessa tärkeä tekijä on aikuisten kanssa tapahtuva vuorovaikutus. Näissä tilanteissa molemmat osapuolet voivat pohtia, mitä he vuorovaikutuksessa antavat ja mitä he vuorovaikutukselta haluavat. Lapsen osallisuutta vahvistetaan näkemällä lapsi yksilönä ja hänen omista lähtökohdistaan käsin. Lapsen pitää tulla kuuluksi, vaikka lapsen tieto on ristiriidassa aikuisen tiedon kanssa tai aikuiset eivät näe lapsen tietoa yhtä merkittävänä kuin lapsi itse. (Hotari ym. 2009, 123–124.)

4.2.3 Lapsen etu

Lastensuojelun tärkein periaate on lapsen etu. Lapsi on itsenäinen, omien oikeuksiensa subjekti ja hänen toiveensa ja mielipiteensä on otettava huomioon. Lapsen edun arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpiteet ja ratkaisut turvaavat lapselle tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet. Lisäksi lapselle tulee taata mahdollisuus saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukainen valvonta ja huolenpito. Lapselle pyritään tarjoamaan hänen taipumuksiaan ja toivomuksiaan vastaava koulutus sekä turvallinen kasvuympä-

ristö ja ruumiillinen sekä henkinen koskemattomuus. Lapsen edun mukaan arvioidaan, turvaavatko toimenpiteet ja ratkaisut lapselle itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuden sekä mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan. Kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollisen tausta huomioidaan ja erityisesti silloin, kun lapselle järjestetään sijaishuoltoa. (Kananaja ym. 2011, 177.)

4.2.4 Asiakassuunnitelma

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma. Sen tarkoituksena on kokonaisvaltaisesti arvioida lapsen ja hänen perheensä tilanne sekä turvata riittävä tuki. Se laaditaan yhteistyössä ja yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen ja huoltajan tulisi osallistua suunnitelman laatimiseen ja tarkistamiseen, ja on tärkeää, että kaikki saavat sanoa mielipiteensä. Suunnitelmassa tulee näkyä myös kaikkien osapuolten eriävät näkemykset tarjottavien palveluiden ja tuen tarpeen suhteen. Asiakassuunnitelma annetaan viivytyksettä tiedoksi kaikille osapuolille. (Saastamoinen 2008, 78–79.)

Asiakassuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa, vähintään kerran vuodessa. Tarkistamisen tarkoituksena ja tavoitteena on turvata lapsen edun toteutuminen varsinkin, jos lastensuojelutoimenpiteiden tarve on pitkäaikainen. Samalla arvioidaan huostaan otetun lapsen huostaanoton edellytyksiä. Lisäksi suositellaan, että asiakassuunnitelmaa täydennetään hoito- ja kasvatussuunnitelmalla, joka laaditaan yhdessä sijaishuoltoapaikan työntekijöiden ja lapsen sekä hänen vanhempiensa kanssa. Hoito- ja kasvatussuunnitelma tukee hoidon järjestämistä ja konkretisoi asiakassuunnitelman tavoitteet arkipäivän tavoitteiksi sekä kuvaa, miten lapsen tarpeisiin vastataan. Suunnitelmaa seurataan, päivitetään sekä tarkistetaan ja se annetaan tiedoksi lapsen sosiaalityöntekijälle, lapselle ja hänen huoltajalleen. (Saastamoinen 2008, 81–82.)

Asiakassuunnitelman tekeminen ja laatiminen on osa suunnitelmallista ja tavoitteellista sosiaalityötä. Sillä arvioidaan lapsen ja hänen perheensä olosuhteita ja asioita, joihin sosiaalityöllä pyritään vaikuttamaan. Suunnitelmassa tulee huomioida lapsen etu ja eri toimenpiteiden vaikutukset lapsen kehitykseen ja kasvuun. Asiakassuunnitelmassa on määriteltävä se, miten suunnitellut palvelut ja tukitoimet ovat toteutettavissa ja missä aikataulussa ne ovat toteutettavissa. Asiakassuunnitelmasta tulee käydä ilmi, miten suunnitelman toteutusta voidaan seurata ja milloin suunnitelmaa tarkistetaan. Mahdollisuuksien mukaan pitää nimetä myös suunnitelman toteutumisesta vastaava

vastuuhenkilö tai vastuuhenkilöt. Asiakassuunnitelma on virallinen dokumentti, joka on lastensuojelutyön väline. Asiakassuunnitelma laaditaan lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen, ellei asiakkuus pääty. Asiakassuunnitelma on laadittava niissäkin tilanteissa, joissa lapsi tai hänen vanhempansa sen laatimista vastustavat. (Räty 2010, 234–236.)

5 SIJAISHUOLLON LAATU

Sosiaalipalveluissa laatu on asiakkaan tarpeisiin vastaamista, sijaishuollossa lapsen edun toteutumista. Sijaishuollon laatu liittyy palveluun, sitä tuottavaan organisaatioon ja palvelua tuottaviin prosesseihin. Laatua voi tarkastella tiettyjen ominaisuuksien muodostamalla kokonaisuudella ja tämän kokonaisuuden kyvyllä täyttää sille asetetut vaatimukset ja odotukset. Esimerkiksi sijaishuollon kasvatus- ja hoitoprosessi on kokonaisuus, joka toteutuu sille asetettujen kriteerien mukaisesti. Sijaishuollon arjessa laatu syntyy tietyssä toimintaympäristössä lapsen ja työntekijän kohtaamisessa. Laatu liittyy työntekijän tietoisuuteen työnsä perustehtävästä, menettelytavoista, omista toimintaedellytyksistä ja voimavaroista sekä lopputuloksesta. (Salminen 2005, 110.)

Laatua pidetään hyvänä ja tärkeänä asiana, jolloin se usein herättää positiivisia ajatuksia. Yleensä ihminen pyrkii esimerkiksi tekemään työnsä mahdollisimman hyvin. Jokainen ihminen antaa laatu-sanalle vielä oman tulkintansa hyvästä. Laadun ydinkysymys, erityisesti lastensuojelussa, on se kenen hyvästä on kyse. Laatu on niitä ominaisuuksia, jotka liittyvät palvelun tai toiminnan kykyyn täyttää sille asetetut vaatimukset ja odotukset. Hyvää laatua pystytään tuottamaan, kun selvitetään ja otetaan huomioon eri tahojen tarpeet sekä palveluille kohdistuvat vaatimukset ja odotukset. Huomioidaan esimerkiksi hoito- ja kasvatuskäytännöt, asiakkaiden kohtelu sekä työskentelytavat niin, että ne vastaavat asetettuja vaatimuksia. Odotukset ja vaatimukset näkyvät laatukriteereissä, jotka on laadittu ohjaamaan työskentelyä. (Rousu & Holma 2004, 10.)

Kuntien on kilpailutettava palvelut, jotka ne hankkivat yksityisiltä palveluntuottajilta. Tämä perustuu hankintalakiin (348/2007), jossa määritellään tarjouspyynnön vähimmäissisältö ja annetaan määräyksiä valintakriteerien käytöstä. (Kananoja ym. 2010, 456, 458.) Myös sosiaalialalla kilpailutetaan palveluntuottajia, jolloin erilaisin kriteerein pyritään määrittämään palvelun taso. Kilpailutuksessa osallistujat pisteytetään ja kunnat valitsevat yhteistyökumppaneiksi ne, jotka täyttävät kriteerit parhaiten.

Lastensuojelun keskusliiton Laituri-projekti kehitti vuonna 2004 valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit, joiden tavoitteena on kiinnittää huomio lapsen näkökulmaan sijaishuollossa. Laatukriteerit on jaettu sijoitusprosessin mukaan sijoitukseen, hoitoon ja kasvatukseen sekä jälkihuoltoon. palveluntuottaja voi käyttää niitä apunaan kehittäessään omaa toimintaansa ja laatuaan. Sijaishuoltopaikka voi tarjota laadukasta hoitoa ja kasvatusta, kun sen toiminnan perusedellytykset ovat kunnossa. Toiminnan osaluilla tarkoitetaan muun muassa työyhteisössä määritellyjä toimintaperiaatteita ja arvoja, joiden on perustuttava lapsen ja hänen lähipiirinsä tarpeisiin ja odotuksiin. Laatukriteereissä korostetaan lapsen äänen kuulumista ja sen huomioimista toiminnassa ja toimintaperiaatteissa. Laadun takaamiseksi sijaishuoltopaikassa pitää olla riittävä määrä ammattitaitoisia henkilökuntaa sekä asianmukaiset tilat. Henkilöstön osaamista, ammattitaitoa ja työssä jaksamista tuetaan koulutuksella, työnohjauksella sekä työyhteisön kehittämällä. Sijaishuoltopaikan johdon tehtävänä on vastata toiminnasta ja siitä, että työyhteisössä noudatetaan sovittuja periaatteita, toimintatapoja ja arvoja. Toimintaa tulee jatkuvasti arvioida ja kehittää. Keskeinen seurannan kohde on lapsen saama hoito ja kasvatusta sekä niiden vaikutus hänen kehitykseensä. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 5, 10 – 11.)

Lastensuojelulaissa sijaishuollon palvelutoiminnalle asetettavat edellytykset on määriteltävä melko väljästi. Peruseriaatteena pidetään kuitenkin sitä, että laitoshuollossa sijaishuolto on järjestettävä lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti, ei organisaation tarpeista lähtien. Sijaishuollon yksiköissä henkilökunnan määrään vaikuttavat myös lasten määrä, työaikajärjestelyt, toimitilat sekä vastuutehtävien ja toimintojen järjestämistapa. Sijoitettuna olevien lasten tarpeet voivat myös muuttua, joten esimerkiksi henkilöstötarvetta tulee arvioida joustavasti koko ajan. (Saastamoinen 2008, 88–90.)

5.1 Sijaishuolto

Sijaishuolto tarkoittaa huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai hallinto-oikeuden väliaikaisella määräyksellä sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lastensuojelulaki (2007/417) määrittelee sijaishuollon pykälässä 49. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.) Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle useilla erilaisilla päätöksillä. Sijoitus kodin ulkopuolelle voi tapahtua avohuollon tukitoimena, huostaan ottona, kiireellisenä sijoituksena tai hallinto-oikeuden väliaikaisella määräyksellä sekä jälkihuoltona. Lapsen voi sijoittaa kodin ulkopuolelle myös yksityisesti.

(Saastamoinen 2008, 24 - 25.) Sijaishuolto voi merkitä lapselle muutaman viikon tai useiden vuosien jaksoa kodin ulkopuolella. Sijaishuollon peruslähtökohta on kuitenkin se, että sijaishuolto olisi väliaikaista. Lastensuojelun toimenpiteillä pyritään siihen, että lapsi ennemmin tai myöhemmin kasvaisi vanhempiensa luona. Sijaishuollossa on kyse varsin haastavissa olosuhteissa eläneiden lasten ja nuorten normaalin arjen mahdollistamisesta. Sen tavoitteena on tavallinen arki ja siihen liittyvä huolenpito, hoito ja kasvatusta sekä lapselle läheisten ihmissuhteiden tukeminen. Näin toiminta kohdistuu arjen lisäksi sosiaalisten suhteiden ja toiminnan sekä yksilön identiteetin tasolle. (Pösock 2004, 203–206.)

Sijaishuollon muotoja ovat mm. perhehoito, laitoshuolto tai muu lapsen tarpeiden mukainen sijoitusmuoto. Lapsen sijoittavalla kunnalla on vastuu siitä, että se valitsee lapsen tarpeisiin parhaiten vastaavan sijaishuoltopaikan. Keskeisenä periaatteena sijaishuoltomuodon valinnassa on lapsen etu ja lapsen yksilölliset tarpeet. (Saastamoinen 2008, 27.) Ratkaisu valittavasta sijaishuoltopaikasta on tehtävä yksinomaan lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeiden mukaisesti. Lapsen iällä ei ole merkitystä, kun arvioidaan sijoitetaanko lapsi perhehoitoon vai laitoshuoltoon. (Räty 2010, 378.)

Valittaessa sijaishuoltopaikkaa kiinnitetään erityistä huomiota huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseen. Sijaishuoltopaikan on vastattava niihin ongelmiin ja lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeisiin, jotka ovat olleet huostaanoton perusteena. Päätöksen on aina perustuttava lapsen etuun ja siihen, mitkä ovat lapsen huostaanoton tarpeesta johtuvat fyysiset, psyykkiset, emotionaaliset ja sosiaaliset tuen tarpeet. (Räty 2010, 382.)

Sijaishuollon aikana on lapsen edun mukaisella tavalla huomioitava tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Lapsella on oikeus pitää yhteyttä perheeseensä sekä muihin läheisiinsä ja yhteydenpitoa on tuettava. (Taskinen 2010, 27.) Sijaishuollon aikana tehdään yhteistyötä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän, sijaishuoltopaikan ja sijoitetun lapsen vanhempien ja huoltajien kanssa lapsen hoidon turvaamiseksi. Toimiva yhteistyö on lapsen ja sijaishuollon onnistumisen kannalta erityisen tärkeää. (Saastamoinen 2008, 109.)

Lapsen siirtyminen sijaishuoltoon toteutetaan mahdollisimman hallitusti ja lasta järkyttämättä. Siirtyminen sijaishuoltoon valmistellaan ja toteutetaan suunnitelmallisesti sekä huolellisesti, ellei kyseessä ole akuutti kriisitilanne. Siirtymävaiheessa on erityisen tärkeää, että lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sovitaan yhteistyössä eri toimijoiden

kesken. Sijoitus herättää usein voimakkaita tunteita, jolloin yhteistyön merkitys lapsen ja vanhempien kanssa kasvaa. Mahdollisuuksien mukaan lapselle ja hänen vanhemmilleen olisi hyvä järjestää tutustumiskäynti tulevaan sijaishuoltoonpaikkaan. Tutustumiskäynnillä lapsi ja vanhemmat voivat tutustua sijaishuoltoonpaikkaan ja henkilökuntaan sekä varmistaa, että paikka on lapselle sopiva ja hänen tarpeitaan vastaava. Samalla luodaan perustaa hyvälle yhteistyölle. (Saastamoinen 2008, 106.)

Sijaishuoltoonpaikan hoitohenkilökunnan tulee saada lasta koskevat tarvitsemansa taustatiedot ja asiakirjat, jotka vaikuttavat lapsen hoitoon ja huolenpitoon sekä kuntoutumisen edellytyksiin. Lapsen saapuessa sijaishuoltoonpaikkaan, on tärkeää, että henkilökunnalla on aikaa lapselle hänen saapuessaan uuteen paikkaan, jotta hän voi kokea olonsa turvalliseksi. Lapsen ja hänen läheistensä pitää kokea itsensä myös tervetulleeksi. Lapsen kannalta ensimmäinen vuorokausi on tärkeä. Häntä ohjataan ja autetaan tutustumaan muihin lapsiin sekä henkilökuntaan. Sijaishuoltoonpaikan pitää pystyä huomioimaan lapsen yksilölliset tarpeet sekä tukea lapsen sopeutumista uuteen tilanteeseen hänelle parhaiten sopivalla tavalla. Sijaishuollon alkaessa on tärkeää luoda yhteiset pelisäännöt sijaishuollon toteuttamisesta yhdessä lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa. Tiivis yhteistyö varmistaa sen, että kaikki toimivat kohti samaa tavoitetta. Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on ensisijainen vastuu ja päätösvoima sijaishuoltoon liittyvissä asioissa. Käytännön hoidon järjestelyistä vastaavat kuitenkin lapsen hoidosta sijaishuollossa huolehtivat henkilöt. Lapsen päivittäiseen hoitoon liittyvät asiat kuuluvat sijaishuoltoonpaikan päätösvaltaan, johon ei sosiaalityöntekijän erillistä päätöstä tarvita. (Saastamoinen 2008, 106–107, 110.)

5.1.1 Lapsen turvallinen hoito ja kasvatusta sijaishuollon arjessa

Laatukriteereissä hoidon ja kasvatusta tavoitteena on lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen. Tämä edellyttää, että sijaishuoltoonpaikassa on määritelty, mitä hyvä hoito ja kasvatusta tarkoittavat ja miten ne toteutetaan. Lapselle laaditaan yksilöllinen hoito- ja kasvatusta suunnitelma yhdessä lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa. Lisäksi lapsen sosiaalityöntekijää informoidaan aktiivisesti lapsen tilanteesta. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 23.)

Sijaishuoltoonpaikassa lapsen saama hoito ja kasvatusta sisältävät lapsen arjesta huolehtimisen ja perushoidon. Hoito ja kasvatusta toteutetaan lapsilähtöisesti niin, että sijaishuolto järjestetään lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Sijaishuollossa pitää lap-

selle järjestää hänen etunsa mukainen, tasapainoinen sekä turvallinen kasvuympäristö ja -olosuhteet sekä taata hänelle fyysinen ja psyykinen turvallisuus. Lisäksi on huomioitava yksityisyyden kunnioittaminen. Sijaishuollossa lasta pitää kohdella niin, että hän voi tuntea itsensä hyväksytyksi. Lapsen pitää saada osakseen ymmärrystä, turvaa, hellyyttä ja huolenpitoa sekä tulla kuulluksi. Lapsen erityistarpeet huomioidaan ja tuetaan lapsen normaalia kehitystä. Aikuisen läsnäolo on tärkeää ja se, että lasta kannustetaan harrastuksissa, koulunkäynnissä, kuntoutumisessa ja muissa tulevaisuuden kannalta tärkeissä valinnoissa. Lapsi tarvitsee onnistumisen kokemuksia, jotta voi kokea itsensä ja osaamisensa myönteisenä. Sijaishuollossa turvataan lapsen kokonaisvaltaisen turvallisuus, asetetaan rajoja ja valvotaan lasta. Lapsi opetetaan ottamaan itse vastuuta arkensa sujumisesta. Rajojen, sääntöjen ja sopimusten tekemisellä ja noudattamisella lapsi oppii vastuuntuntoa ja asettamaan rajat omalle toiminnalleen. Lastensuojelulain mukaisten rajoitustoimenpiteiden käytössä tulee noudattaa lakia ja erityistä harkintaa. Lasta autetaan luomaan myönteisiä ja läheisiä ihmissuhteita. Lapsen sijaishuollon aikana on tärkeää työskennellä myös lapsen vanhempien ja muiden lapselle läheisten henkilöiden kanssa. Sijoituksen onnistumisen lähtökohtana ja edellytyksenä on hyvä yhteistyö lapsen ja hänen perheensä kanssa. (Saastamoinen 2008, 22–23.)

5.1.2 Kotiopetus sijaishuollossa

Suomessa vakituisesti asuvilla lapsilla on lakiin perustuva oppivelvollisuus. Perusopetuslain (1998/628) mukaan lapsen opetuksesta vastaa lapsen asuinkunta. Asuinkunta osoittaa oppivelvolliselle koulupaikan lähikoulussa, joka ei välttämättä ole lähin koulu. (Perusopetuslaki 21.8.1998/628.) Sijaishuollossa oleva lapsi on oikeutettu saamaan hänen hoitonsa ja huoltonsa kannalta tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet esimerkiksi koulupalvelut. Tarkoituksena on, että sijoitettu lapsi ei jää heikompaan asemaan kuin muut kuntalaiset. (Saastamoinen 2008, 117.) Kotiopetus järjestetään perusopetuslain (1998/628) mukaan erityisin opetusjärjestelyin, josta tehdään aina erillinen päätös.

Koulu kuuluu kiinteänä osana lasten ja nuorten päiväohjelmaan ja kasvatustyöhön. Myllykodon kotikoulun oppilaat ovat hyvin erilaisia taustoiltaan, ongelmiltaan, sosiaalisilta, oman toiminnan ohjauksen ja ongelmanratkaisutaidoiltaan. Lapset tarvitsevat paljon ohjausta koulussa erityisesti yhteistyötä vaativissa tilanteissa. Erilaisten työtapojen valinnassa opettaja joutuu ottamaan huomioon edellä mainittujen lisäksi yksilölliset tavoitteet ja kehityserot sekä ryhmän sen hetkisen kyvyn toimia erilaisten työta-

pojen mukaan. Kotikoululla on, perusopetuksesta huolehtimisen ohessa, tärkeä rooli liittyen sosiaalisiin ja yhteistyötä vaativiin tilanteisiin, koska näissä tilanteissa oppilaat tarvitsevat itsetuntoa kohottavia onnistumisen kokemuksia ihmissuhteissaan. Pieni ryhmäkoko, koulunkäynnin avustaja ja yhteistyö ohjaajien kanssa edistävät nuorten opiskelutaitoja, mahdollistavat tukiovetuksen ja tarvittaessa nopean reagoimisen arjen haasteellisissa vuorovaikutustilanteissa.

Kotiovetuksessa noudatetaan peruskoulun yleisopetuksen opetussuunnitelmaa. Monelle Myllykodon kotikoulun oppilaalle on tehty HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Erityisopetusjärjestelyjen lähtökohtana ovat oppilaan koulunkäyntihistoria, vahvuudet ja tavoitteet. Osa Myllykodon lapsista opiskelee yleisopetuksessa, mutta myös erityisopetukseen siirrettyjä oppilaita on paljon. Jokaisen oppilaan kohdalla Myllykodon työryhmä ja kantaloulun opettajat arvioivat oppilaan aikaisempaa edistymistä ja mahdollisesti tutkimuksin tai psykologin testein selvitetään oppimisen vahvoja alueita ja mahdollisia oppimisvaikeuksia.

Koulun käynnillä on ratkaiseva merkitys nuoren tulevaisuuden kannalta. Koulunkäyntiä pyritään tukemaan erilaisin keinoin, niin Myllykodossa kuin omassa koulussa opiskelevienkin kohdalla. Jos nuori opiskelee Myllykodon kotikoulussa, kotikoulun opettaja ja koulunkäyntiavustaja ovat lapsen tukena oppimiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. Kotikoulun tai lapsen kantaloulun kanssa tehtävä yhteistyö auttaa oppimisjärjestelyjen suunnittelussa ja myös monien lasten kehitykseen liittyvien pulmien ymmärtämisessä ja ratkaisemisessa.

Keskeinen koulunkäyntiä ohjaava arvo on koulutyöskentelyn arvostaminen. Tämä näkyy Myllykodossa arkielämän taitojen opettelussa ja koulunkäyntiin liittyvien velvollisuuksien hoitamisessa. Koulunkäynnissään ohjausta ja apua tarvitsevat oppilaat saavat tukea ja valvontaa opettajalta ja koulunkäyntiavustajalta. Kouluaikana noudatetaan koulun sääntöjä ja toimintatapoja, joissa korostetaan vastuullisuutta, muiden huomioonottamista ja hyvien tapojen merkitystä viihtyisän ympäristön luomisessa. Kaikessa koulun toiminnassa pyritään normaaliuteen. Yhdessäoloa harjoitellaan arkipäiväisten tilanteiden lisäksi koulun juhlissa, liikuntapäivillä ja erilaisilla opintoretkillä.

5.1.3 Perheen merkitys

Vanhemmuus ei pääty, vaikka lapsi on sijoitettu sijaishuoltoon. Lapsella on oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa ja muihin hänelle tärkeisiin ihmisiin. Toisaalta lapsella on lupa kiintyä myös sijaishuoltopaikan aikuisiin. Vanhemmilla on tärkeä rooli lapsen sopeuttamisessa sijaishuoltoon. (Saastamoinen 2008, 132.) Sijoituksen alussa keskeisintä on, miten sijaishuoltopaikan työntekijät kohtaavat lapsen ja hänen perheensä. Asettuminen sijaishuoltopaikkaan luo pohjaa turvallisuudelle ja luottamuksen syntymiselle. Vuorovaikutuksen ja positiivisen palautteen avulla työntekijät osoittavat lapselle, että hän on osa yhteisöä. Lapsen perheen kanssa keskustellaan käytännön asioista ja pyritään toimivaan yhteistyöhön. Vanhemmille korostetaan, ettei vanhemmuus lopu lapsen sijoitukseen. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 22.) Sujuva yhteistyö lapsen ja hänen perheensä kanssa on sijaishuollon onnistumisen kannalta erityisen tärkeää (Saastamoinen 2008, 109).

Lapsen ajatukset ja tunteet perhettään kohtaan ovat suuria asioita hänen elämässään. Lapsi on voinut kokea perheessään menetyksiä, pettymyksiä ja hylkäämisiä. Nämä tunnetason kokemukset tulevat yleensä esille sijoituksen aikana. (Klap 2005, 79.)

Perhemuodosta huolimatta perhe muodostuu aina sen jäsenten välisistä suhteista. Suhteita on monenlaisia: aikuisten välillä, aikuisten ja lasten välillä sekä lapsilla keskenään. Tämä tarkoittaa sitä, että muutos yhdessä perheenjäsenessä tai perheenjäsenten välillä vaikuttaa myös muihin perheenjäseniin ja heidän välisiin suhteisiinsa. Perhe on siis kokonaisuus, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Pienikin muutos perheessä tai joskin sen jäsenessä vaikuttaa koko perheen tilanteeseen. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 25.)

Lastensuojelun kohteena on lapsi tai useampi lapsi, mutta siihen liittyy aina kokonainen perhe. Työ lähtee liikkeelle lapsen suojelun tarpeesta, ja tehtävänä on lapsen lisäksi koko perheen tukeminen. Työskentelyssä huomioidaan aina perheen odotukset ja omat voimavarat. (Puonti 2004, 77.)

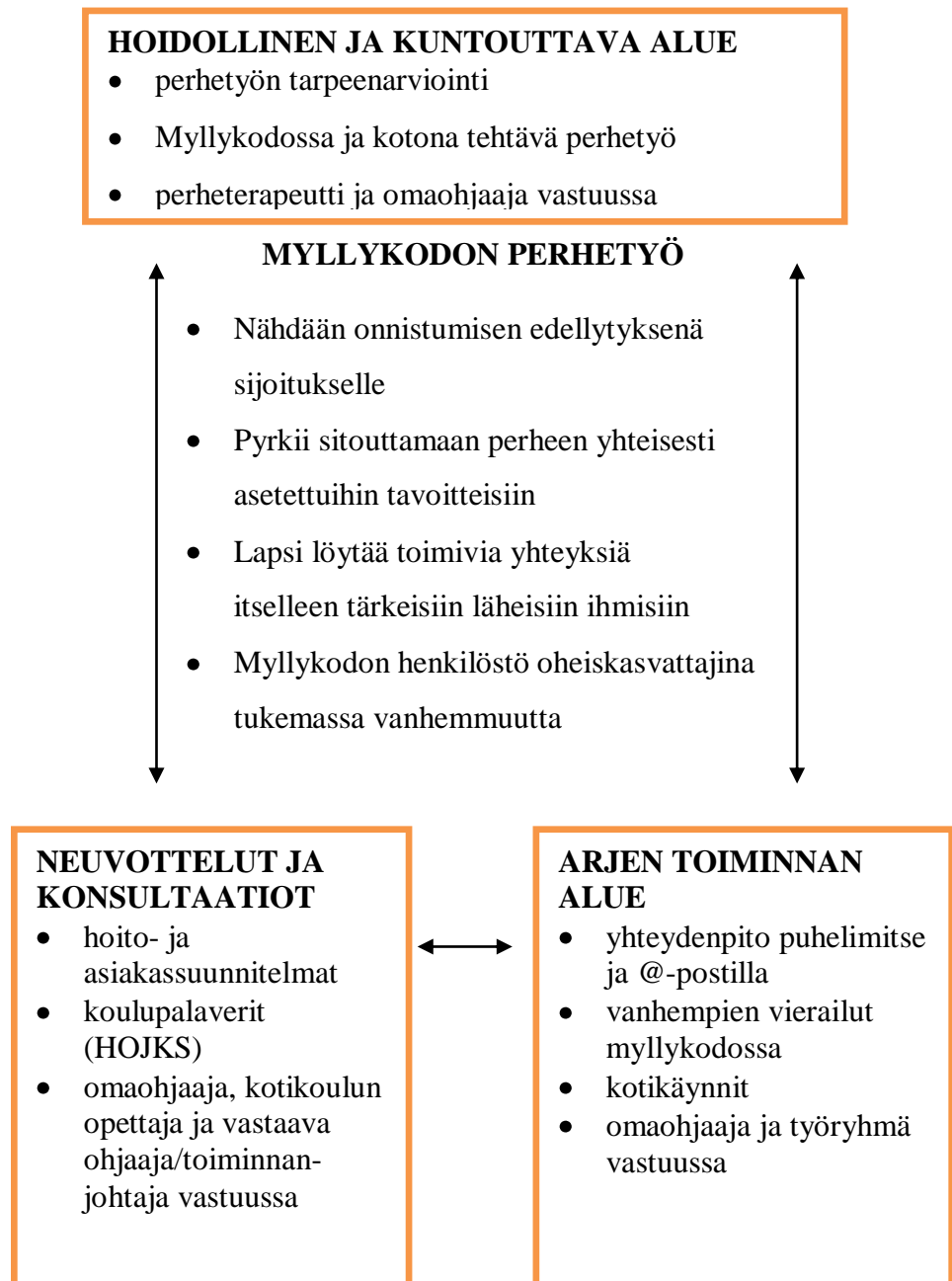
5.1.4 Perhetyön periaatteet ja tavoitteet

Perhetyön keskeisiä periaatteita ovat asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys. Asiakaslähtöisyyttä on asiakkaan kunnioittaminen, jokaisen oma tarina ja kokemus ovat ainutlaatuisia. Asiakaslähtöisyyteen kuuluvat myös avoimuus, rehellisyys, luottamuksellisuus, kokonaisvaltaisuus ja valinnanmahdollisuus. Perhelähtöisyyden periaate on, että perhe on oman tilanteensa asiantuntija. Perhelähtöisyydessä huomioidaan perheenjäsenten väliset suhteet, perhe kokonaisuutena, perheenjäsenet yksilöinä sekä perheiden erilaisuuden huomioiminen. Paras tapa tukea lasta on kohdata perhe kokonaisuutena ja kiinnittää huomiota kaikkiin perheenjäseniin, vaikka vain yksi perheenjäsenistä olisi asiakkaana. Lapsilähtöisyydessä korostetaan lapsen näkökulman huomioimista ja lapsen kanssa työskentelyä. Perhetyö on lapsen hyvinvointia tukevaa toimintaa. (Järvinen ym. 2007, 29.)

Perhetyö voi olla välillistä tai välitöntä työtä. Välillinen perhetyö tarkoittaa sitä, että työ tai palvelu kohdistuu perheeseen jonkun sen jäsenen kautta. Kohdistuminen voi olla perheen huomioimista taustalla, yhteydenottoa perheeseen, yhteistyötä perheen kanssa tai perheeseen vaikuttamista yksittäisen jäsenen kautta ja avulla. Välittömässä perhetyössä on kohteena koko perhe tai yhteisö. Perhe voi muodostua yhdestä, kahdesta tai useammasta jäsenestä joko biologisin tai sosiaalisin perustein. Perheenjäsenet ovat olemassa yksilöinä, mutta tulevat perheenjäseniksi keskinäisten suhteidensa välityksellä. Perhe on nykyisin suhteellinen käsite, jota määrittävät tuntemukset siitä, keitä perheeseen koetaan kuuluvan. (Reijonen 2005, 31–33.)

Perhetyön tavoitteena ja lähtökohtana on tukea perhettä selviytymään arjessa, rohkais- ta elämään eteenpäin, auttaa sietämään elämän erilaisia asioita sekä levittää elämän- kokemusten kautta kypsyyttä tietoa ja taitoa. Perhetyöllä pyritään erityisesti sosiaali- seen, mutta myös taloudelliseen, fyysiseen ja emotionaaliseen vahvistamiseen. Osal- taan se myös tasa-arvoistaa perheiden elämänedellytyksiä ja toimintamahdollisuuksia. Lähtökohtana perhetyössä tulisi aina olla toivon näkemys ja ilon tuottaminen. Perhe- työn tehtävänä on luoda uskoa ja luottamusta elämässä selviytymiseen. (Reijonen 2005, 40–41.)

Myllykodon perhetyön lähtökohtana ovat lapsen tarpeet, joiden mukaan perhetyötä järjestetään koko perheelle. Perhetyön tavoitteena voi olla esimerkiksi vanhemmuuden tukeminen ja kasvatuksessa ohjaaminen, perhesuhteiden normalisoituminen ja ristiriitojen selvittäminen sekä motivointi ongelmien ratkaisuun. Lisäksi pyritään siihen, että lapsen ei tarvitse kantaa huolta perheestään. Myllykodossa perhetyö muodostuu eri osa-alueista kuvan 2 mukaisesti.

Kuva 2. Myllykodon perhetyö

5.2 Asiaksnäkökulma

Sijaishuollon asiakkuutta voi tarkastella monesta näkökulmasta. Sijaishuollon ensisijainen asiakas on lapsi ja hänen perheensä. Lastensuojelulaitos on sijoituksesta vastaavan sosiaalityöntekijän asiakas, jolle vastaavasti sosiaalityöntekijä on asiakas. Lastensuojelulaitoksen asiakkaita ovat sijoitetut lapset, heidän vanhempansa ja muut läheiset, sijoittajakunnan sosiaalityöntekijä, sijaintikunnan sosiaali- ja koulutoimi sekä erityispalveluyksiköt. (Arponen 2005, 170.)

Yksityiset palveluntuottajat tarjoavat palveluitaan usein koko maan kattavasti, mutta asiakkaan kannalta ei useinkaan ole tarkoituksenmukaista hankkia lastensuojelun sijaishuollon palveluita kaukana lapsen kotoa muulloin kuin poikkeuksellisissa tilanteissa. Mikäli sijaishuollon palvelut ostetaan kauempaa, tulisi ratkaisun pohjana olla lapsen etu. Syinä palveluiden hankkimiseen kauempaa kotoa saattaa olla pyrkimys irtaannuttaa nuori asosiaalisesta kaveripiiristä tai päihteidenkäyttöverkostosta. Nykyään tarvitaan myös erikoistunutta sijaishuollon palveluntuotantoa. Tältä osin ei paikallinen tarjonta aina välttämättä ole riittävä ja näin ollen palvelut joudutaan ostamaan kauempaa.

Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto tarjoaa palveluitaan valtakunnallisesti, mutta tekee korostuneen tiivistä yhteistyötä Kouvolan lastensuojelun toimijoiden kanssa. Laatuksikirjaa varten on haastateltu Kouvolan kaupungin työntekijöistä peruspalveluiden tilaajapäällikkö Kristiina Sihvosta, lastensuojelun sijaishuollon palvelupäällikkö Sanna-Riitta Junnosta, lastensuojelun sijaishuollon sosiaalityöntekijöitä Päivi Kosoa ja Merja-Liisa Liljanderia. Käydyt keskustelut ovat olleet konsultoivia ja haastateltujen valinnassa on kiinnitetty huomiota siihen, että saadaan näkemyksiä ja ajatuksia sekä taloudellisesta, että johtamisen näkökulmasta, unohtamatta arjessa nuorten ja perheiden kanssa työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä. Konsultoinnilla on pyritty siihen, että lähimmät yhteistyökumppanit, nuoren ja perheen lisäksi, tulevat kuulluksi.

5.2.1 Laadukkaan lastensuojelun sijaishuollon merkitys asiakkuuden näkökulmasta

Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus järjestää lastensuojelun sijaishuollon palvelut tarvetta vastaavaksi. Kunta itse huolehtii palvelukokonaisuuden toimivuudesta, ostamiensa palveluiden laadusta ja palveluiden järjestämistavasta. Toiminnan on oltava

suunniteltua ja riittävän pitkäjärjenteistä. Markkinoiden kehittyminen on nostanut esille sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden – myös lasten sijaishuollon – ostamisen vaihtoehtona kunnan tuottamalle omalle toiminnalle. Nykyään yksityisten palveluntuottajien osuus lastensuojelun sijaishuollossa on varsin suuri. Toimivista markkinoista huolimatta korostetaan kunnan vastuuta palvelujärjestelmän kokonaisuuden toimivuudesta, palveluiden saatavuudesta ja laadusta. (Räty 2010, 36–38.)

Palvelun tilaaja, yleensä sosiaalityöntekijä, esittää lasta koskevat yksilölliset palveluodotukset ja vaatimukset palvelun laadulle hankkiessaan erilaisia palveluja ja tukitoimia. Palvelun yleiset laatuvaatimukset voidaan määrittää palvelukuvauksen laatuksiteereinä tai tarjouspyynnön perusteluissa. Ostajalla on oikeus määrittellä hankkimansa palvelun sisältöä ja laatutasoa. (Rousu & Holma 2004, 12.)

Hyvälle työskentelylle, toiminnalle ja tuotettavalle lastensuojelupalvelulle kohdistuu odotuksia muun muassa seuraavilta tahoilta: organisaation tuottamien palvelujen käyttäjät (lapset, nuoret, perheet, läheiset), organisaation tuottamien palvelujen ostajat ja rahoittajat (kaupungit ja yksityiset palvelun ostajat). Sosiaalitoimen näkökulmasta tarkasteltuna kaikkeen toimintaan tulisi olla sisäänrakennettuna halu tehdä hyvää ja korkeatasoista työtä. Se puolestaan tuottaa uusia ja tarkentuneita työskentelymenetelmiä ja tietoa palvelujen vaikutuksista. Tärkeä rooli on myös lainsäädännöllä ja valtakunnallisilla suosituksilla ja linjauksilla. (Holma 2009, 12.)

5.2.2 Paikallisen sijaishuollon palveluiden hankinta

Kunnan näkökulmasta erilaisten palvelujen ostamista edeltää päätös ostamisesta. Ostopäätös perustuu palvelutarpeen arviointiin ja kunnan näkemykseen siitä, mitä palveluja tuotetaan itse ja mitä hankitaan muualta. Kuntaudistuksen myötä paikallinen sosiaalitoimi on joutunut tekemään uusia hankintapoliittisia linjauksiaan. Nämä vaikutukset ovat heijastelleen myös yksityisten lastensuojelun sijaishuollon palveluiden käyttämiseen. Yhteistyö Kouvolan sosiaalitoimen kanssa laatukäsikirjaa laadittaessa on perusteltua siinäkin mielessä, että palvelun tuottajille on erittäin tärkeää tietää, millaiset markkinoiden kehitysnäkymät lastensuojelun sijaishuollon sektorilla on. Kunta puolen konsultointi laatukäsikirjan työstämiseen liittyen oli erittäin positiivinen asia laaja-alaisen yhteistyön kannalta. Lastensuojelun sijaishuollossa toimivat ihmiset toivat vahvasti esille sen, että tulevaisuuden haaste on koko palvelurakenteen kehittämi-

nen – ei pelkästään Kouvolan alueella – ja kuntien sekä yksityisten palveluntuottajien vuoropuhelun lisääminen.

Kilpailutus on nykyään osa kuntien käytäntöjä erilaisten lastensuojelupalveluiden hankinnassa. Kilpailutuksesta on herännyt arvostelua muun muassa siksi, että osa tarjouskilpailuun osallistuvista yksityisiä lastensuojelupalveluja tuottavasta yrityksistä saattaa polkea hintoja heikon laatutason turvin. Taustalla on se, että pelätään kuntien voimakkaita tulosjohtamisen paineita. Erilaisten, yhdessä sovittujen, laatujärjestelmien käyttö antaa välineitä kilpailutilanteen hallintaan ja laadullisten näkökulmien huomioimiseen, kun pitkänkin aikavälin ostopalvelusopimuksia, puitesopimuksia ja ostopäätöksiä tehdään. Järkevän, tasapuolisen ja tuloksellisuuteen tähtäävän kilpailutuksen tulee tapahtua laadulla, ei laadun kustannuksella. (Holma 2009, 10.)

Paikalliset yhteistyökumppanit tietävät, että laatu ei synny itsestään. Laadukkaan toiminnan aikaan saamiseksi tarvitaan aina laadunhallintaa. Laadunhallinta on kokonaisuus, joka organisaatiossa muodostuu siitä, että laatua johdetaan, suunnitellaan, varmistetaan, arvioidaan ja jatkuvasti kehitetään sekä ylläpidetään. Laatujärjestelmä tarkoittaa yrityksessä rakenteiden, resurssien ja keinojen järjestämistä laadun aikaansaamiseksi ja ylläpitämiseksi. Laatujärjestelmä koostuu laatukäsikirjasta, prosessikuvauksista ja erilaisista työtapakuvauksista. Tärkeä osa ovat erilaiset toimintaohjeet ja linjat, joiden avulla varmistetaan hyvän laadun tuottaminen. Laatujärjestelmä nähdään myös johtamisen työvälineenä ja kertoo sen, miten toimintaa ohjataan. Yrityksen osallistuessa erilaisiin kilpailutuksiin korostuu laatukäsikirjan merkitys koko toimintaa kuvaavana; ei siis riitä, että kuvataan vain työyksikön toiminta. On myös tuotava esiin arvomaailma, henkilöstön osaaminen ja se, miten palvelujen laatu varmistetaan. (Holma 2009, 13–14.)

Pystyäkseen tuottamaan hyvää laatua on erilaisten sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden selvitettävä ja otettava huomioon eri tahojen tarpeet, sekä palveluille kohdistuvat vaatimukset ja odotukset. Ennen palveluiden suunnittelua ja toteuttamista pitäisi tarkoin selventää hoito- ja kasvatuskäytännöt, kuntoutusmenetelmät, asiakkaiden kohtelu ja työskentelytavat, ja kehittää sekä muokata ne sisällöltään sellaisiksi, että ne vastaavat asetettuja vaatimuksia. Odotusten ja vaatimusten pitäisi näkyä myös laatukriteereissä, jotka on laadittu ohjaamaan työskentelyä. Lisäksi organisaation arvojen tulisi heijastella asiakaskunnan arvostamia asioita.

6 LAATUKÄSIKIRJAN LAATIMISPROSESSI

Päättötyönä Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:lle toteutettavan laatukäsikirjan tavoitteena on laatujärjestelmän päivittäminen, uudistaminen ja käyttöön ottaminen. Tarkoituksena on luoda toimintaan ohjaavia toimintamalleja, joilla varmistetaan laadukas palvelun tuottaminen. Laatukäsikirjassa korostetaan myös asiakkaan näkökulmaa. Myllykodon perustamisvaiheessa vuonna 2006 on yritykselle tehty laatukäsikirja, jonka lupaprosessi vaati. Toiminnan laajentumisen myötä se on kuitenkin osittain vanhentunut ja on sisällöltään suppeahko.

6.1 Laatukäsikirjan kohderyhmä

Päättötyön aloittamisesta kehittämishankkeena keskusteltiin tilaajan kanssa ensimmäisen kerran kesällä 2010. Tilaajan kanssa sovittiin palaverista, jossa keskusteltiin laatukäsikirjan tuottamisesta osana laadunvarmennusta. Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n toiminnanjohtaja Wellu Kähkönen toi esille tilaajan toiveita ja tarpeita laadittavan laatukäsikirjan sisällöstä ja ulkoasusta. Kähkösen kanssa käydyistä keskusteluista nousi erityisesti esille Myllykodon tärkeimmät arvot, kodinomaisuus ja arjen painottaminen, kokonaisvaltainen hoito ja kuntoutus, yhteisöllisyys, perhetyö ja ihmisarvon kunnioittaminen. Näiden haluttiin näkyvän myös laatukäsikirjassa. Kyseisessä aloituspalaverissa keskusteltiin laatukäsikirjan tärkeydestä myös yrityksen liiketoiminnan suhteen.

6.2 Yhteistyökumppaneiden konsultoiva rooli

Konsultoivaan rooliin pyydettiin työn tilaajan toiveesta myös Kouvolan lastensuojelusektorin työntekijöitä. Laatujärjestelmän kehittämisellä pyrittiin osoittamaan sijaishuoltopalvelun korkea laatu toimintaa tarkasti kuvaamalla ja tekemällä siitä mahdollisimman läpinäkyvää. Tilaajan toiveena oli jatkossa panostaa johdonmukaiseen ja säännölliseen laadun arviointiin, antaa työntekijöille mahdollisuus osallistua jatkossakin työn kehittämiseen ja varmistaa näin toiminnan tarkoituksenmukaisuus.

Kouvolan sosiaalitoimen mukaan lastensuojelutehtäviä hoitavilla organisaatioilla on korostunut ”tulosvelvollisuus” erityisesti lapselle tai nuorelle ja hänen perheelleen. Heillä on oikeus odottaa saavansa riittävää, elämänlaatua parantavaa kuntoutusta, hoitoa, tukea ja apua. Lastensuojelulaitoksen perustehtävästä Kouvolan sosiaalitoimen

edustajat olivat täysin samaa mieltä Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n omistajien ja työryhmän kanssa. Perustehtävänä on tuottaa laitokseen sijoitetuille lapsille ja nuorille näiden yksilöllisesti tarvitsemia palveluja. Onnistunut lastensuojelun sijaishuolto vaatii, että työntekijöillä on tietoa, taitoa ja osaamista eli ammattitaitoa toteuttaa ja tuottaa tarpeen mukaiset palvelut. Onnistumisen edellytyksenä on myös, että lastensuojelulaitos arvioi kykyään vastata sijoitettujen lasten ja nuorten yksilöllisiin erityistarpeisiin kunkin kohdalla erikseen.

Tärkeänä yhteistyökumppanit nostivat esille laadukkaan lastensuojelun sijaishuollon merkityksen näkymisen asiakkaalle ennen kaikkea parantuneena palveluna. Palvelulta lastensuojelussa odotetaan tuloksellisuutta, koska lapsen tai nuoren sijoittamisella lastensuojelulaitokseen on hyvin perustellut syyt sekä tarkkaan asetetut tavoitteet. Asiakkaiden ja sijoittajakunnan näkemykset ja mielipiteet ovat laadun onnistumisen keskeinen kriteeri. Laadukkaassa lastensuojelutyössä tulisikin korostaa asiakkaiden ja työntekijöiden yhteistyötä hoidon suunnittelussa ja toteutuksessa unohtamatta jatkuvaa kokonaisvaltaista laadun arviointia.

Myllykodon työryhmä koki, että lastensuojelun sijaishuollon tuloksellisuus on positiivista vaikuttavuutta laitokseen sijoitetun lapsen tai nuoren elämäntilanteeseen. Kun kuntoutus ja annettu hoito vaikuttavat lapsen elämäntilanteeseen siten, että hän on sijoituksensa aikana kokenut saavansa laitoksessa asumisesta jotakin sellaista hyvää, mitä hän ei kotona ole tai ei olisi saanut, on sijoitus todennäköisesti ollut oikea ratkaisu. Merkittävänä laatuun vaikuttavana tekijänä nostetaan esille sijoitetun lapsen tai nuoren kokemukset siitä, että häntä hoitava henkilökunta on välittänyt hänestä ja pitänyt hänestä huolta ja että laitosasuminen on vastannut hänen tarpeitaan. Lastensuojelulaitoksessa toteutetaan psyykkisen ja sosiaalisen kuntoutuksen sekä hoitotyön lisäksi myös kasvatustehtävää. Kasvattaminen on muun muassa sitä, että lapsi tai nuori oppii ottamaan itsestään ja omasta elämästään vastuuta, ymmärtää syy - seuraussuhteita, oppii ymmärtämään sääntöjä ja niiden noudattamista sekä erottamaan oikean ja väärän toiminnan. Myllykodon työryhmä, yrityksen omistajat ja sosiaalitoimen asiantuntijat kokivat, että lastensuojelussa laadun ensisijaisena tarkoituksena on varmistaa, että lapsen etu toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla. Laadukas toimintatapa antaa turvaa ajoittain esiintyviin ristiriitatilanteisiin. Avoimesti esillä oleva perustehtävä ja työmenetelmät, toiminnan kirjaaminen ja arviointi toimivat tarvittaessa asiakkaiden ja työntekijöiden juridisena turvana.

Sijaishuollon kaikille prosesseille on luonteen omaista niiden ainutlaatuisuus ja ihmislähtöisyys. Niissä toteutuu ihmissuhdetyön tekemiseen liittyvä vuorovaikutuksellisuus. Oman persoonan käyttö ”työkaluna” korostaa työssä jaksamisen ja sijaishuollon henkilöstön hyvinvoinnin merkitystä. Tutkimuksissa on pystytty osoittamaan, että työn psykososiaaliset tekijät ovat yhteydessä työhyvinvointiin, toisaalta psykososiaalisia tekijöitä ilmentävä työskentelyorganisaation ilmapiiri on suoraan yhteydessä organisaation tuloksellisuuteen ja sen myötä asiakkaiden saaman palvelun laatuun. (Salmi- nen 2005, 117.) Myllykodon työryhmä koki työn ajoittain henkisesti raskaaksi, mikä voi aiheuttaa stressiä ja uupumista. Stressiltä ja työuupumukselta työryhmä koki sääs- tyneensä selkeän johtamisen, toiminnan selvän kokonaiskuvan, selkeiden päämäärien ja työn ”hallinnan” sekä kollegiaalisen tuen vuoksi. Laatukäsikirjatyöskentely nähtiin työyhteisössä niin, että ”arjen toimintaa” avataan selkeyttämällä koko työyhteisön ta- solla mitä tehdään, miksi, miten ja millaisilla resursseilla, näin yksittäisen työntekijän voimia jää enemmän olennaiseen, perustehtävään.

6.3 Opinnäytetyön prosessin vaiheet

Myllykodon laatukäsikirjan laatiminen, osana laatujärjestelmän päivittämistä, aloitet- tiin syksyllä 2010. Laatukäsikirjassa on kuvattu organisaation taustatiedot, toiminnan perustana olevat arvot, sijoituksen prosessit, hoito- ja kasvatustyön menetelmät, kes- keiset työkäytännöt, työvälineet ja toimintaympäristö. Yritys on perustettu vuonna 2006, ja toimintojen laajentumisen myötä laatukäsikirjatyöskentely ja kehittämistyö jatkavat laatujärjestelmän luomista. Toiminnan kuvaaminen laatukäsikirjaksi on ollut tärkeä tehtävä. Laadun varmistamisen takuiksi ei riitä, että toiminta on kuvattu, vaan tarvitaan lisäksi osallisuutta ja kriittistä arviointia toiminnan perusrakenteiden suhteen. Tässä mielessä myös laatukäsikirjan helppoa päivitettävyyttä pidettiin tärkeänä kaik- kien osapuolien mielestä. Laatukäsikirjan tekemiseen, laatujärjestelmän osana, osallis- tui koko Myllykodon henkilökunta, vaikka varsinaisesta toteutuksesta vastasivat opin- näytetyön tekijät.

Ensimmäisen tapaamisen jälkeen laadittiin alustava aikataulu, jonka mukaan opinnäy- tetyötä lähdettiin rakentamaan. Tavoitteeksi syksylle 2010 asetettiin aiheen taustoit- taminen ja asiaan sekä yrityksen olemassa olevaan materiaaliin kunnolla perehtymi- nen. Aiheenvahvistus päättötyölle tehtiin 24.9.2010. Työn tilaajan, Myllykodon työ- ryhmän ja Kouvolan sosiaalitoimen kanssa käytiin keskustelua sisällöstä syksyn 2010

ajan ja luonnosteltiin laatukäsikirjan teoreettista osuutta. Kirjoitusprosessia jatkettiin ja aloitusseminaari pidettiin 27.2.2011. Tavoitteena oli alkuperäisen suunnitelman mukaan jättää luonnos ensimmäisen kerran ohjaavalle opettajalle sekä työn tilaajalle jo kesällä 2011. Kouvolan kaupungin työntekijöiden lomakausi siirsi teoreettisen osuuden työstämistä aina syys–lokakuulle 2011 asti. Kouvolan kaupungin työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen alkoi laatukäsikirjan sisältö ja muoto löytyä. Ensimmäinen versio työn teoreettisesta osuudesta jätettiin ohjaavalle opettajalle tammikuussa 2012. Ohjaavalta opettajalta, Myllykodon työryhmältä ja Kouvolan sosiaalitoimelta saadun palautteen jälkeen muotoiltiin sisältöä uudelleen tarvetta vastaavaksi. Työn teoreettisen osuuden tekstin hiomiseen ja viimeistelyyn käytettiin tammihelmikuu 2012. Työ palautettiin ja loppuseminaari pidettiin maaliskuussa 2012.

Opinnäytetyössä kerrotaan Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodon toiminnasta, arvoista ja periaatteista. Laatu käsitettä avataan ja erityisesti sen merkitystä lastensuojelutyössä ja sijaishuollossa. Lukijalle kerrotaan, miksi ja mitä varten laatukäsikirja tehdään, mitä tarkoitusta ja sisältöä sillä haetaan. Työn edetessä avataan lukijalle, miten laatu määritellään Myllykodon toiminnassa esimerkiksi perheen merkityksen, lasten kuuluksi tulemisen ja kiristyvän kilpailutuksen avulla. Työssä pyritään koko teoreettisen osuuden läpi kuvailemaan, miten laatu kokonaisuudessaan näyttäytyy Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodossa. Opinnäytetyössä haluttiin korostaa myös asiakkaan näkökulmaa. Laadun elementtien tarkastelun jälkeen pohditaan laatukäsikirjan laatimisprosessin onnistumista.

7 POHDINTA

Laatutyöskentelyyn panostaminen ja laatukäsikirjan tekeminen ovat osaltaan selkiytäneet Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodon toimintaa. Lasten ja nuorten arjessa vaikutukset näkyvät nuoresta riippuen lähes välittömästi tai viiveellä, mutta työntekijöiden työotteessa sen pitäisi näkyä heti. Työote myös jää käytäntöön ja kehittyy, varsinkin kun laatutyöskentelyä jatketaan. Pienessä työyhteisössä laatutyöskentely on haasteellista, koska se vaatii kaikkien työntekijöiden innostuksen ja motivaation. Myllykodossa laatutyöskentelyn jatkaminen ja laatukäsikirjan päivittäminen on erityisesti kiinni vastuuhenkilöstä ja heidän taidostaan motivoida koko työyhteisö mukaan laadun kehittämiseen.

Laatukäsikirja vastaa Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n toiveita, odotuksia ja tarpeita. Se koetaan liiketoiminnan kannalta erittäin tärkeäksi ja merkittäväksi.

Laatukäsikirjan on suunniteltu toimivan tulevaisuudessa myös mainoksena Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodosta. Se antaa näkyvyyttä ja on hyvä, kattava tietopaketti uusille yhteistyökumppaneille ja sosiaalityöntekijöille. Yksi laatukäsikirjan tärkeimmistä tehtävistä onkin osoittaa ulkopuolisille Myllykodon laadukkaan kuntoutuksen, hoidon ja kasvatuksen sisältöä sekä tehdä toiminnot näkyväksi. Laatukäsikirja on paperiversiona nähtävillä Myllykodon yhteisissä tiloissa ja kansliassa sekä Myllykodon tietokoneilla tallennettuna. Laatukäsikirja tulee nähtäville myös Myllykodon nettisivuille, josta se on vapaasti kaikkien halukkaiden luettavissa, pois lukien työn tilaajan mahdollisesti haluamat liiketoiminnan salaisuudet.

Laatukäsikirjan päivitettävyyttä koettiin vaivattomaksi muun muassa siksi, että laatukäsikirja luovutettiin Myllykodon käyttöön sähköisessä muodossa ja rakenne on selkeä ja johdonmukainen. Laatukäsikirjaa tullaan päivittämään Myllykodossa suunnitellusti, mutta myös aina tarpeen niin vaatiessa. Laatukäsikirja nähtiin toiminnanjohtaja Wellu Kähkösen mielestä kaikin puolin onnistuneeksi ja tarpeita vastaavaksi.

Laatukäsikirjasta tuli työyhteisöä, sijoitettuja lapsia, sijoitettujen lasten vanhempia ja sosiaalityöntekijöitä palveleva. Myös uusille Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n työntekijöille laatukäsikirjaa käytetään osana työhön perehdyttämistä. Laatukäsikirja on hyvänä ohjeistuksena tulevaisuudessa työskennellessä perheiden kanssa. Yhteistyökumppaneilta ja sijoitettujen nuorten vanhemmilta voi tulla tulevaisuudessa myös uusia ideoita siitä, mitä he toivoisivat laatukäsikirjassa olevan. Laatukäsikirjan helpolla päivitettävyydellä voidaan mahdollisesti vastata vanhempien tarpeisiin paremmin etenkin sijoitusvaiheessa. Myllykodossa koettiin erityisen myönteiseksi se, että yhteistyökumppaneilla ja erityisesti lapsilla ja heidän vanhemmillaan on heti alkuun kattavasti tietoa toimintaperiaatteista ja käytännön työstä Myllykodossa. Vanhemmille tärkeää tietoa laatukäsikirjassa on esimerkiksi säännöt ja arjen toiminta. Nuoret esimerkiksi osallistuvat, kukin omien voimavarojensa mukaan, kaikkeen toimintaan koskien ruokahuoltoa ja siisteyttä. Tämä toiminta on myös arjen taitojen opettelua. Tällainen tieto kirjattuna voi olla vanhemmille merkityksellistä nuoren kasvun tukemisessa kohti aikuisuutta ja oman elämän mahdollisimman hyvää hallintaa.

LÄHTEET

- Aalberg, V. & Siimes, M. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.
- Arponen, A. 2005. Arviointi ja valvonta sijaishuollossa. Teoksessa: Laaksonen, S. & Kemppainen, M. (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto ry.
- Bardy, M. 2009. Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Holma, T. 2009. LapsiARVI-kriteerit- perusvaatimukset lastensuojelupalvelujen laadulle. Opas laadun arviointiin ja kehittämiseen. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Holma, T. & Tuurala, T. 2009. Lastensuojelun laatusanasto. Palveluiden tuottaminen ja hankkiminen. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Hotari, K., Oranen, M. & Pösö, T. 2009. 3. painos. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa: Lastensuojelun ytimessä. Bardy, M. (toim.) Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.
- Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2011. Sosiaalityön käsikirja. 3. painos. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoda.
- Kangaspunta, K. & Kankaanniemi, J. 2005. Työkirja ammatillisen perhekodin laadunhallintaan. Kehityspolku Oy.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WS Bookwell Oy.
- Klap, K. 2005. Perheen merkitys sijoitetun lapsen kuntoutumisprosessissa. Teoksessa: Laaksonen, S. & Kemppainen, M. (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita

hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto ry.

Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417.

Nivala, E. & Saastamoinen, M. 2010. Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja. Helsinki: Yliopistopaino.

Partanen, I. 2005. Arvot ja eettiset periaatteet toiminnan kulmakivenä – dialogi sijaishuollon käytännön ja Martti Lindqvistin ajatusten välillä. Teoksessa: Laaksonen, S. & Kemppainen, M. (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto ry.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628

Puonti, A-M., Saarnio, T & Hujala, A. 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Kirjapaino Oy.

Päkkilä, H. 2008. Lähtökohtana lapsen etu ja lapsilähtöisyys. Teoksessa: Huotari, K. & Hurtig, J. (toim.) Sosiaalityötä monitoroimassa. Helsinki: Palmenia.

Pösö, T. 2004. Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa: Puonti, A-M., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Tammi.

Reijonen, M. 2005. Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus.

Rousu, S. & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalvelujen laadunhallinta. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodon internetsivut. Saatavissa: www.myllykoto.fi. [viitattu 16.11.2011].

Räty, T. 2010. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.

Salminen, M. 2005. Johtaminen, henkilöstön hyvinvointi ja sijaishuollon laatu. Teoksessa: Laaksonen, S. & Kemppainen, M. (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto ry.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOY.

Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. 2004. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

RYHMÄ- JA KUNTOUTUSKOTI MYLLYKOTO OY
LAATUKÄSIKIRJA

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	3
2	RYHMÄ- JA KUNTOOUTUSKOTI MYLLYKOTO OY	3
	2.1 Myllykodon organisaatio	4
	2.2 Johtaminen	6
	2.3 Henkilöstö	6
	2.4 Henkilökunnan koulutus ja perehdytys	7
3	MYLLYKODON ARVOT JA ASENTEET	7
	3.1 Ihmisarvo ja oikeudenmukaisuus	9
	3.2 Yksilöllisyys ja itsemääräämisoikeus	9
	3.3 Asiakaslähtöisyys	10
	3.4 Turvallisuus ja rajat	10
	3.5 Yhteisöllisyys	11
	3.6 Perhetyö	11
4	MYLLYKODON TOIMINTAKULTTUURI	12
	4.1 Yhteisöpalaveri	12
	4.2 Henkilökuntapalaveri	13
	4.3 Päivittäisraportti ja kuukausiraportti	13
	4.4 Omaohjaaja	14
	4.5 Myllykodon arki	14
5	ASIAKKAANA MYLLYKODOSSA	15
	5.1 Tutustumiskäynti	16
	5.2 Lastensuojeluprosessi	17
	5.3 Sijoitus avohuollon tukitoimena	18
	5.4 Kiireellinen sijoitus	18
	5.5 Huostaanotto	19
	5.6 Asiakassuunnitelma	20
	5.7 Kasvatus- ja hoitosuunnitelma	21
6	JÄLKIHUOLTO MYLLYKODOSSA	22
7	DOKUMENTOINTI	23

1 JOHDANTO

Idea ryhmä ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n laatukäsikirjan toteuttamisesta oli toiminnanjohtaja Wellu Kähkösen ja vastaavan ohjaajan Niko Wassin. Yrityksen johto pohti laadullisia elementtejä ja laatukäsikirjan tekeminen tuli ajankohtaiseksi yrityksen toimintojen laajennuttua kaksi erillistä yksikköä ja yhden tukiasunnon kattavaksi. Samalla myös yrityksen henkilöstömäärä lähes kaksinkertaistui. Idean kehittymisessä ja yhteistyön aloittamisessa kesti aikansa, mutta loppu kesällä 2010 päätettiin kehittämishankkeen lopullisen muodon olevan laatukäsikirja. Laatukäsikirjan työstämisestä tuli yhdessä yrityksen johdon ja työryhmän kanssa tehtävä, mutta opiskelija vetoinen. Opiskelijat alkoivat toteuttaa laatukäsikirjaa sosionomi AMK opinnäytetyön muodossa.

Laatukäsikirjan toteutuksesta olivat pääasiassa vastuussa opinnäytetyötä tekevät Marjut Lipponen ja Niko Wass, konsultoivassa roolissa Myllykodon toiminnanjohtaja Wellu Kähkönen ja Kouvolan sosiaalitoimen työntekijöitä. Työyhteisön muut jäsenet osallistuivat toteutukseen palaverien yhteydessä käydyissä keskusteluissa liittyen laatukäsikirjan aineistoon ja sisältöön. Toteutettavan kehittämishankkeen tavoitteen oli Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n tarjoaman kuntoutuksen, hoito- ja kasvatus-toiminnan määrittely ja toiminnan kuvaaminen laatukäsikirjan muotoon. Työskentelyprosessin aikana selkiinnyttiin Myllykodon sijoituksen keskeisiä prosesseja: sijoitus, hoito, kuntoutus, kasvatus ja jälkihuolto. Työnantajat pitivät tärkeänä osallistua ja näin sitouttaa koko henkilöstö, jotta laatuhankkeen lopputuote olisi mahdollisimman paljon tekijöidensä ”näköinen”. Toiminnot näkyväksi tekemällä halusimme, että laatukäsikirja ja uudet työskentelymallit tulisivat luontevaksi osaksi jokapäiväistä työskentelyä. Haasteita opinnäytetyönä toteutettava laatukäsikirja toi lähinnä sen suhteen, miten pystyttiin selkiyttämään ja antamaan muoto jo olemassa oleville ”hyville käytännöille” sekä yrityksen toimintaperinteille. Koko teoreettisen työstämisen ajan arvioimme Myllykodon nykyisiä kasvatus- ja hoitokäytäntöjä. Koko yhteistyöverkosto oli innokkaasti mukana laatutyöskentelyssä ja ensimmäinen versio laatukäsikirjasta valmistui helmikuussa 2012, jolloin koko päättötyö lähetettiin esitarkastukseen.

2 RYHMÄ- JA KUNTOUTUSKOTI MYLLYKOTO OY

Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy on Wellu Kähkösen ja Niko Wassin perustama osakeyhtiö, joka tuottaa lastensuojelun sijaishuollon ympärivuorokautista kuntou-

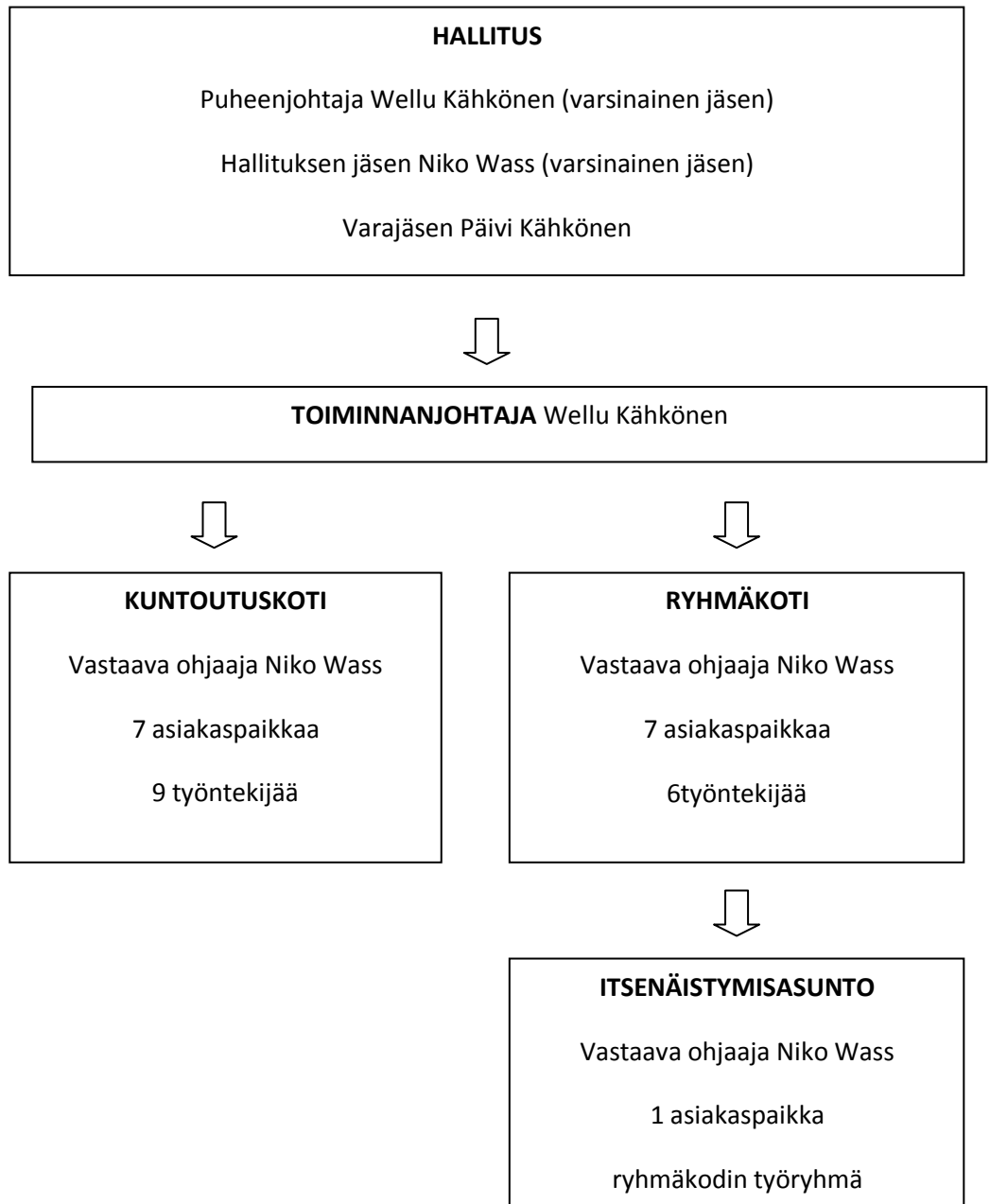
tus-, kasvatus- ja hoitopalvelua kahdessa sijaishuollon asumisyksikössä, kuntoutuskodissa ja ryhmäkodissa. Toimintayksiköt sijaitsevat Kouvolan kaupungissa, Voikkaalla. Yritys aloitti toimintansa 8-paikkaisena lastensuojeluyksikkönä vuonna 2006. Asiakkaaksi hakeudutaan sosiaali- tai terveydenhuollon kautta ostopalvelusopimuksen puitteissa tai kunnan maksusitoumuksella.

Toiminta on psyykkiseen ja/tai sosiaaliseen kuntoutukseen, niiden jatkohoitoon ja lastensuojelulain mukaisten huostaan otettujen sijoituksiin tai avohuollon tukitoimenpiteisiin liittyvää. Myllykodon kuntouttava toiminta on suunnattu n.10–17 vuotiaille lapsille, jotka elämäntilanteessaan tarvitsevat ympärivuorokautista seurantaa, tukea, hoitoa ja ohjausta turvallisissa sekä vuorovaikutuksellisissa rajoissa. Jälkihuoltoa, jatkohoitoa ja -kuntoutusta järjestetään aina 21 ikävuoteen saakka, tarvittaessa pidempäänkin. Elämänhallinnan taitojen kehittyminen on kuntoutuksen ja hoidon keskeinen periaate.

2.1 Myllykodon organisaatio

Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n toimintaa valvoo sille määritelty hallitus ja viranomaisvalvonnasta vastaavat valvovat sijoittajakunta, sijoituskunta sekä aluehallintovirasto, jonka erityinen velvollisuus on seurata rajoitustoimenpiteiden käyttöä lastensuojelulaitoksissa. Aluehallintovirasto antaa luvan yksityisen lastensuojelulaitoksen perustamiseen, laajentamiseen tai toiminnan olennaiseen muuttamiseen. Valvira eli Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ohjaa aluehallintovirastoja niiden työssä.

Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykoto Oy:n organisaatiokaavio

2.2 Johtaminen

Henkilöstön näkökulmasta toimintaa ohjaavat arvot, toimintaperiaatteet ja selkeä perustehtävä. Ne mahdollistavat tavoitteellisen kuntoutus-, hoito- ja kasvatustyön Myllykodon arjessa. Johtamisen kannalta ajateltuna, tavoitteiden selkeys ja tavoitteellinen työskentely – toimiva työyhteisö – tukee myös työssä viihtymistä ja jaksamista. Myllykodon johtamisjärjestelmän toivotaan tukevan henkilöstön sitoutuneisuutta perustehtäväänsä. Työyhteisössä pyritään keskustelemaan ilmapiiriin, tavoitteet ja työskentelytavat ovat selkeitä ja niistä käydään avointa keskustelua. Sekä yrityksen johdossa, että työn arjessa vastuunjako on selkeää ja tarpeiden mukaan resursoitu.

Myllykodon toiminta on suunnitelmallista. Toiminnanjohtaja johtaa ja kehittää toimintaa yhteistyössä eri tahojen kanssa. Yhdessä vastaavan ohjaajan kanssa hän tekee Myllykodon ja yhteistyökumppanien kanssa laadittavat ostopalvelusopimukset ja suorittaa hänelle sovitut hallinnolliset tehtävät esimerkiksi rekrytointiin, henkilöstöpolitiikkaan ja palkanmaksuun liittyen. Vastaava ohjaaja vastaa toiminnasta arjen tasolla ja huolehtii yhdessä toiminnanjohtajan ja työryhmän kanssa siitä, että toimintayksiköissä noudatetaan niitä säädöksiä, määräyksiä ja ohjeita, joita viranomaiset ovat antaneet. Yrityksen johto vastaa taloudellisten toimintaehtojes toteutumisesta ja tiedottaa niistä henkilökunnalle työpaikkalavereissa. Henkilöstön tietoutta toiminnasta aiheutuvista kustannuksista ja kustannusrakenteesta arvioidaan yhteisissä ja yksityisissä kehityskeskusteluissa.

2.3 Henkilöstö

Lastensuojelulaissa (2007/417) säädetään henkilöstön kelpoisuudesta ja määrästä. Lastensuojelulaitosten henkilökunnalla pitää olla riittävä pätevyys tehtäväänsä. Lasten tarvitsemaan huoltoon ja hoitoon nähden lastensuojelulaitoksessa pitää olla riittävä määrä sosiaalihuollon ammatillista ja muuta henkilöstöä. Hoito- ja kasvatustehtävissä olevan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksissa pitää huomioida asiakkaiden erityistarpeet ja toiminnan luonne.

Ryhmä- ja kuntoutuskodin henkilöstörakenne toteutuu yksi työntekijä yhtä nuorta kohden. Myllykodon henkilökunnan työkokemus on monipuolinen ja henkilöstöllä on vahva ammatillinen koulutus ja työkokemus sosiaaliseen kuntoutukseen, lastensuojelutyöhön, nuorisopsykiatriseen hoitotyöhön, päihdehoitoon sekä perheiden kanssa

työskentelyyn. Henkilöstöpolitiikan tavoitteena Myllykodossa on turvata rakenteellisesti sopiva henkilöstö sekä määrällisesti että laadullisesti. Henkilökunnan pätevyys varmistetaan edellyttämällä tehtävän mukaista koulutustasoa. Henkilökunnalle tarjotaan edellytykset ammatissa edistymiseen sekä lisä- ja jatkokoulutusta.

2.4 Henkilökunnan koulutus ja perehdytys

Uudet työntekijät perehdytetään työhön perehdytyskaavakkeen avulla, joka on yrityksen perustamisvaiheessa laadittu ja sisältää työhön liittyviä asioita. Opiskelijat, kesätyöntekijät ja uudet työntekijät käyvät sen läpi Myllykodon johtajien tai kokeneiden työntekijöiden kanssa.

Henkilökunnan koulutus- ja osaamisvaatimukset lähtevät perustehtävästä. Kaiken toiminnan taustalla on laatutyö, mikä edellyttää sitä, että henkilökohtaisessa ja yhteisöllisessä kehittämistyössä opitut asiat näkyvät työn arjessa. Myllykodossa henkilöstövalinnoilla ja johtamisen päämääränä on luoda edellytykset ammatillisen työn toteutumiselle. Myllykodossa nähdään tärkeänä koko henkilökunnan työskentely ja yhteistyö siten, että oma työ tunnustetaan osaksi asiakaspalveluprosessia.

Myllykodon työryhmä osallistuu järjestettyihin koulutuksiin tai tilaa ja järjestää koulutusta myös itse. Henkilökuntaa kannustetaan hakeutumaan sellaisiin koulutuksiin, jotka vastaavat yksiköiden arjessa huomattua koulutustarvetta ja koskevat joko yksittäistä työntekijää tai suurta osaa henkilökunnasta. Toiminnanjohtaja laatii koulutussuunnitelman vuosittain ja sitä täydennetään tarvittaessa. Myllykodosta osallistutaan vuosittain useisiin alueellisiin koulutuksiin, joita järjestää mm. Kymen sairaanhoitopiiri. Osa työryhmästä on myös pitkissä koulutuksissa esim. yhteisökoulutus, perheterapia, sosionomi, neuropsykiatrinen valmennus ja ratsastusterapianopinnoissa. Koulutuksissa olevat tai niihin osallistuneet työntekijät jakavat saamaansa tietoa työryhmälle yhteisissä tapaamisissa.

3 MYLLYKODON ARVOT JA ASEENTEET

Lastensuojelulaki ohjaa keskeisesti ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodon toimintaa, mutta on myös muita lakeja, jotka ovat toimintaa ohjaamassa.

- Lastensuojelulaki 686/1983, muutos 13.4.2007/417

- Lastensuojeluasetus 1010/1983
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002
- Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta 603/1996
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999
- Asetus yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta 1208/1996
- Työterveyshuoltolaki 1383/2001
- Työturvallisuuslaki 738/2002
- Työaikalaki 605/1996
- Henkilötietolaki 523 /1999
- Sosiaalihuoltolaki 710/1982

Arvot ja asenteet muodostavat sen yhteisön toiminnallisen perustan, joka toimii Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodon molempien toimintayksiköiden perustana. Arvot määritellään asiakaslähtöisesti ja tehtävästä työstä käsin. Työn arjen läsnäololla ja toimintojen läpinäkyvyydellä toimintaa ohjaava arvomaailma ei jää liian etäiseksi. Myllykodon arvomaailma on läheisesti sidoksissa yhteiskuntaan liitettyihin arvoihin, joita ovat esimerkiksi perhe, hyvinvointi, terveys, ystävät, opiskelu ja työ. Kasvava monikulttuurisuus tuo omat haasteensa ja vivahteita Myllykodon arvoihin ja korostuu joissakin tilanteissa, esimerkiksi uskonnon merkitys on korostunut. Työntekijöiden tuleekin omien ja työyhteisönsä arvojen lisäksi tunnistaa eri sidosryhmien arvoja. Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodossa arvokeskusteluja käydään säännöllisesti niin työyhteisön kesken kuin asiakkaina olevien nuorten ja heidän perheidensäkin kanssa.

Pelisäännöt lyhyesti

- **TALOSSA TALON TAVOILLA**
On erilaisia sääntöjä ja toimintatapoja, joita noudatetaan, että asiat sujuisivat.
- **JOKAINEN KUULUU TÄNNE**
Kaikilla on vastuu yhteishengestä.
Tavoite: Kaikilla on hyvä olla.
- **TEE HYVIN SE, MITÄ TEET**
Vastuu tekemisistä ja tekemättä jättämisistä. Nuori saa olla nuori ja aikuisen velvollisuus on olla aikuinen.
- **OMAT HOMMAT ON HOIDETTAVA**
Huolehdi ja kannu vastuu asioistasi. Aikuisilla on muistuttamisen ja kasvattamisen vastuu.
- **TOISTA EI SAA SATUTTAA**
Kaikki kiusaaminen on kielletty. Kaikki otetaan mukaan.

3.1 Ihmisarvo ja oikeudenmukaisuus

Myllykodossa aikuisilta ja lapsilta vaaditaan oikeudenmukaista ja tasa-arvoista kohtelua jokaisen ihmisarvoa kunnioittaen. Myllykodossa lasten oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen kohtelu on yksi laadun tekijöistä. Sijaishuoltoon asiakkaaksi tullut lapsi on usein ehtinyt kokea elämässään epäoikeudenmukaisuutta ja kaltoin kohtelua. Sijaishuoltoon tehtävänä on toimia niin, että lapsen perusluottamus ihmisten haluun ja kykyyn toimia oikeudenmukaisesti saadaan takaisin. Lasta on kohdeltava tilanteesta riippumatta ehdottoman oikeudenmukaisesti ja tasa-arvoisesti, jotta kadonnut luottamus voisi rakentua uudelleen. On tärkeää, että lapselta itseltään edellytetään samoja periaatteita ja käytäntöjen noudattamista.

3.2 Yksilöllisyys ja itsemääräämisoikeus

Itsemääräämisoikeus tarkoittaa sitä, että asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja omia toiveita kunnioitetaan niin pitkälle kuin se hänen terveyttään, turvallisuuttaan ja elämänsä vaarantamatta on mahdollista.

Ihmisarvo ja itsemääräämisoikeus ovat perusoikeuksia. Myllykodossa tämä ilmenee kaikkien kunnioittavana ja tasapuolisena kohteluna. Tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluu jokaiselle ihmisarvoa kunnioittavan toiminnan perusarvoihin ja periaatteisiin. Käytännössä ihmisarvon kunnioittaminen merkitsee sitä, että yhdessä tehtävän työn tavoitteena on asiakkaiden aito kokemus ihmisarvosta, kokemus kuul-

luksi tulemisesta ja mahdollisuudesta oman tilanteensa käsittelyyn. Tärkeänä pidetään myös sitä tosiasiaa, että jokainen lapsi on omana itsenään arvokas. Tunteiden näyttäminen ja osoittaminen on sallittua. Jokaisella on mahdollisuus tulla tunteisiinsa liittyen kuulluksi ja ymmärretyksi. Yksilöllisyyden ja itsemääräämisen kunnioittaminen näkyy lapsen erityispiirteiden huomioimisena ja kunnioittamisena avoimen vuorovaikutuksen keinoin arjen toiminnassa.

3.3 Asiakaslähtöisyys

Asiakkaan edusta ja oikeuksista lähtevä ajattelu- ja toimintatapa näkyy organisaation arvoissa, strategiassa, laatu politiikassa ja arjen toiminnassa. Henkilökunnan ajattelu- ja toimintatavan perustana ovat asiakkaan tarpeet, toiveet ja odotukset. Sosiaalihuollon asiakaslain tarkoituksena on edistää asiakaslähtöisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa. Lastensuojelussa asiakaslähtöisyys on ennen muuta lapsilähtöisyyttä, jolloin kaikessa päätöksenteossa ja toiminnassa lähdetään lapsen parhaasta. Myllykodossa asiakaslähtöisyys ilmenee työntekijöiden arvostavana ja johdonmukaisena toimintana lasten/nuorten kanssa.

3.4 Turvallisuus ja rajat

Myllykodossa nuorelle annetaan tilaa itsenäistyä, mutta tarjotaan edelleen aikuisten tukea, huolenpitoa ja aikaa. Nuori opettelee ottamaan vastuuta itsestään ja oman toimintansa seurauksista. Pyrkimyksenä on löytää sopiva tasapaino tilan ja rajojen välillä, jotta ikätasoinen kasvu ja kehitys turvataan. Nuoren kehityksen kannalta myönteistä on, että nuori saa vähitellen lisää liikkumatilaa ja vapautta. Samalla ammatilliset aikuiset kuitenkin huolehtivat nuoren turvallisuudesta suhteiden pysyessä luottamuksellisina ja avoimina. Kohtuullisten rajojen toivotaan tukevan nuoren myönteistä itsenäistymistä. Nuoren on tärkeä saada kokea, että häneen luotetaan ja häneen aletaan pikku hiljaa suhtautua kuin tulevaan aikuiseen.

Rajoja asettamalla pyritään turvaamaan nuoren kokonaisvaltainen hyvinvointi. Rajat eivät ole kontrollin tai mielivallan väline. Jos kontrolloidaan nuoren elämän pienimpiäkin yksityiskohtia, nuori saattaa vielä aikuisena olla hyvin riippuvainen erilaisten auktoriteettien hyväksynnästä. Pahimmillaan nuori voi kehittyä ihmiseksi, jolta puuttuu oma tahto ja uskallus. Jottei näin kävisi, nuorelle tarjotaan mahdollisuus olla itse

päättämässä omaan persoonallisuuteensa ja yksityiselämäänsä liittyvistä asioista. Tällaisia asioita ovat mm. nuoren mielipiteet, oma ulkonäkö, musiikkimaku tai se, minkälainen ihminen nuori tulevaisuudessa haluaa olla.

3.5 Yhteisöllisyys

Kasvatustyön tuloksellisuus saavutetaan tiiviillä yhteistyöllä ja siihen osallistuvat lapsen keskeiset verkoston jäsenet, joihin kuuluvat lisäksi eri viranomaistahot. Yhteistyön kulmakiviä ovat rehellisyys, avoimuus, luottamuksellisuus ja asioiden jakaminen. Lapsen on tärkeä tietää, että koko verkosto toimii samansuuntaisesti.

Myllykodon työntekijät tukevat lapsia säännölliseen päivärytmiin, joka sisältää aktiiviteetteja ja lepoa, sovittuja menoja sekä loma- ja viikonloppusuunnitelmia. Yhteisöllisesti asioista sopimalla on tarkoitus saada lapset ottamaan vastuuta omasta ja myös toisten viihtyvyydestä. Opeteltaviin asioihin kuuluvat mm. toisten huomioonottaminen, oman huoneen ja yhteisten tilojen siisteydestä huolehtiminen, sekä omista tavaroista ja välineistä huolehtiminen. Myllykodossa lapset osallistuvat keittiötöihin kukin omalla vuorollaan. Keittiövuoroilla opitaan hallitsemaan ruokailuun liittyvä kokonaisuus sekä arvostamaan ruokaa ja yhteisiä ruokailutilanteita.

Myllykodon yhteisöllisyyden toivotaan tukevan lapsen sosiaalista kasvua kaikissa tilanteissa. Toimintakulttuuriltaan Myllykoto sisältää runsaasti mahdollisuuksia ja tilanteita harjoitella vuorovaikutustaitoja. Koulu, vapaa-aika, erilaiset työharjoittelut, lommat, seikkailuleirit ja retket ovat nuorille opettavaisia ja haastavia elämän harjaantumistilanteita. Näissä tilanteissa aikuinen on lapsen tukena ja lasta ohjataan sosiaalisten taitojen harjaantumisessa osana kokonaisvaltaista kasvun- ja kehityksen tukemista.

3.6 Perhetyö

Myllykodossa perhetyö on perheiden auttamista ja tukemista kodin arjessa selviytymiseksi. Työskentely on aina tavoitteellista ja suunnitelmallista. Perhetyön lähtökohtana ovat lapsen tarpeet, joiden mukaan perhetyötä järjestetään koko perheelle. Työntekijöiden ja perheen välinen suhde perustuu luottamuksellisuuteen. Perhetyöskentelyn tavoitteena on vanhemmuuden tukeminen, vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen, lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen sekä perheen arjenhallinnan ja elämänlaadun parantaminen. Myllykodossa toteutettavan perhetyön keskeisimpänä

kriteerinä on lapsen hyvinvointi. Perhetyöskentelyä suunniteltaessa pidetään lapsikeskeisen työskentelyn lähtökohtana sitä, että huolenaiheita ja muutostarpeita lähdetään selvittämään lapsen ja vanhempien kanssa yhdessä ja erikseen. Vanhemmuutta lähestytään lapsi-vanhempi-suhteesta, jonka tarkoituksena on arvioida ja vahvistaa vanhemmuutta sekä tarkkailla vanhempien toimintaa suhteessa lapseensa.

Myllykotoon sijoitetut lapset tarvitsevat vanhempiensa ”luvan” asettua uuteen kasvuympäristöönsä, jotta he pystyisivät motivoimaan itsensä olemaan aktiivisena toimijana omien asioidensa ja tulevaisuutensa suhteen läpi koko sijoitusprosessinsa. Tavoitteena Myllykodossa on lastensuojelulain mukainen perheiden yhdistäminen, suunniteltu kotiutus tai itsenäiseen elämään siirtyminen. Olemassa olevia perhesiteitä pyritään pitämään yllä. Perheenjäsenten välisiä tunnesiteitä korjataan, vahvistetaan ja ylläpidetään aktiivisella yhteydenpidolla läheisiin sekä keskustelemalla säännöllisesti läheisten kanssa. Lisäksi pyritään siihen, että lapsen ei tarvitse kantaa huolta perheestään.

4 MYLLYKODON TOIMINTAKULTTUURI

Myllykodossa koetaan yhdessä sovittujen arjen rakenteiden olevan edellytyksenä laadukkaalle perustyölle. Jokaisella työryhmään kuuluvalla jäsenellä tulee olla selkeä tieto siitä, mihin tavoitteisiin pyritään ja millaisin työskentelymenetelmin asetetut tavoitteet saavutetaan. Kun yhteisöllisesti ajateltuna kaikilla on samat pelisäännöt ja asioista pystytään keskustelemaan rakentavassa hengessä, vähentää se huomattavasti koko toiminnan kuormittavuutta ja vapauttaa energiaa oleelliseen eli kasvatustyöhön.

Myllykodon asiakkaat tulevat monesti varsin haasteellisista elämäntilanteista ja elinympäristöstä. Monilla sijoitetuilla lapsilla saattaa olla taustalla traumatisoivia kokemuksia esimerkiksi varhaiseen vuorovaikutukseen, vanhempien päihteidenkäyttöön tai perheväkivaltaan liittyen. Tämän johdosta heidän kuntoutumistaan palvelee parhaiten ympäristö, jossa on selkeät toimintatavat, arjen struktuuri ja vankka toimintakulttuuri. Olennainen osa Myllykodon toimintakulttuuria on se, että asioita käsitellään koko talon palavereissa, Myllykodon hoitokokouksissa sekä erilaisissa raporttitilanteissa.

4.1 Yhteisöpalaveri

Yhteisöpalaveri pidetään molemmissa yksiköissä kaksi kertaa viikossa. Puheenjohtajana yhteisöpalaverissa toimii joku lapsista ja joku toinen toimii sihteerinä kirjaten

kokouksen asiat ylös. Yhteisöpalaverin tavoitteena on keskustella yhteisöön liittyvistä asioista avoimesti ja säilyttää koko talon yhteinen me-henki. Jokaisessa palaverissa käydään lävitse yhteisöä puhuttaneet asiat, yksikön kuulumiset ja käydään läpi ajan-kohtaisia asioita. Pyrkimyksenä on myös kuulla lasten toiveet talon toiminnan kehittämisen suhteen. Palavereissa käydään aina sisällöllisesti läpi samat asiat ja muistutetaan mieliin koko talon sääntöjä, toimintaperiaatteita ja suurempia kokonaisuuksia liittyen esimerkiksi Myllykodon toimintamalliin ja perustehtävään.

Yhteisöpalaveri pidetään avoimena ja kaikki huomioon ottavana tilaisuutena, johon osallistuvat kaikki paikalla olevat nuoret ja vuorossa oleva henkilökunta. Yhteisöpalaverista tehdään kokousmuistiinpano, johon kirjataan läsnäolijat, keskustelun aiheet ja tehdyt päätökset.

4.2 Henkilökuntapalaveri

Yksiköiden henkilökuntapalaverit pidetään kerran kuukaudessa. Henkilökuntapalaveria johtaa joko toiminnanjohtaja Wellu Kähkönen tai vastaava ohjaaja Niko Wass. Henkilökuntapalaverien tavoitteena on Myllykodon ja sen eri yksiköiden yhteisen linjan säilyminen ja edelleen toiminnan kehittäminen.

Henkilökuntapalaverissa käsitellään yksikköjen arkeen liittyviä asioita. Palaverissa käydään läpi kaikki yksikön nuoret. Keskustelua ja päätöksiä tehdään myös liittyen yksikön arjen toimintoihin, harrastuksiin, retkiin yms. Henkilökuntapalaverin jälkeen on iltapäivällä yhteisöpalaveri, jossa yhteisön nuorille tiedotetaan aikuisten linjaamista asioista. Yhteisöpalaverissa lapsilla on edelleen mahdollisuus vaikuttaa kuntoutuskodin tai ryhmäkodin toimintaan kertomalla mielipiteensä asioihin ja ehdottamalla omia asioitaan esim. harrastuksiin ja retkiin liittyen. Toisaalta henkilökuntapalaveriin tuodaan henkilökunnan toimesta lasten esittämiä ehdotuksia ja ideoita.

4.3 Päivittäisraportti ja kuukausiraportti

Myllykodossa pidetään vuorokausittain kaksi raporttia, aamuraportti ja päiväraportti. Raporttitilanteet ovat tärkeitä informaation kulun takaamiseksi ja arjen toiminnan sujumiseksi. Raportilla käydään läpi jokaisen lapsen päivän kuulumiset, koulussa suoriutuminen ja lastensuojelullinen seuranta. Tämän lisäksi tuodaan esille kasvatuksellisesti ja hoidollisesti tärkeät asiat. Raportilla läpikäytyt asiat kirjataan lapsen omaan

raporttikansioon Nappula-ohjelmaan. Päivittäisraportit kirjataan Nappula-järjestelmään, joka on serveripohjainen. Näin myös varmuuskopiointi on turvattu.

Omaohjaaja laatii lapsen sen hetkisestä tilanteesta raportin kuukausittain. Kuukausiraportin tarkoituksena on seurata lapsen sijoitukseen liittyvien tavoitteiden toteutumista käytännössä. Raportissa käydään läpi nuoren arjen sujuminen, koulu, kotiasiat, sosiaaliset suhteet, minäkuva ja vapaa-aika. Kuukausiraportit toimitetaan nuoren asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

4.4 Omaohjaaja

Avainhenkilönä lapsen hoidossa ja kuntoutuksessa toimii omaohjaaja, jolla on työpari. Omaohjaajatyö Myllykodossa sisältää monia osa-alueita. Keskeisenä tehtävänä on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen ja opastaminen arjen haasteellisissa tilanteissa. Perustana omaohjaajatyölle on luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen rakentaminen lapsen ja hänen perheensä kanssa. Tällöin lapsi oppii luottamaan aikuisen sekä itseensä. Hänen elämänhallintansa paranee positiivisen ja arjessa mukana kulkevan ihmissuhteen avulla.

Omaohjaajien työ Myllykodossa on tunteiden ja kokemusten kohtaamista, niiden käsittelyä ja monenlaisten tunteiden kanssa pärjäämistä. Omaohjaaja on arjessa läsnä, pohtii nuoren ja perheen kanssa tavoitteita, tukee koulunkäynnissä ja vapaa-ajan harrastuksissa. Omaohjaajan keskeinen tehtävä on laatia ja toteuttaa lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmaa yhteistyössä asianomaisten ja työryhmän kanssa. Lyhyesti sanottuna omaohjaajan tehtävä on viedä yhdessä sovittuja hoidon, kuntoutuksen ja kasvatuksen tavoitteita osaksi nuoren elämää.

Omaohjaajalla on käytössään koko työryhmän tuki. Yhteisvastuullisesti onkin tarpeellista tunnistaa riskit ja toiminta, jotka saattavat johtaa lapsen epäsuotuisaan kasvuun ja kehitykseen. Tavoitteena toiminnalle on se, että lasten itsetunto kehittyy ja vahvistuu.

4.5 Myllykodon arki

Toiminnassa pyritään luomaan lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi pysyvät ja luottamukselliset ihmissuhteet, tavalliseen arkeen perustuva päivä- ja viikkorytmi sekä lapsen erityistarpeisiin vastaavat terapia- ja kuntoutuspalvelut. Toiminta tukee lapsen

yksilöllistä selviytymistä ja korostaa perhekeskeistä lähestymistapaa. Lapsen auttaminen tähtää aina hallittuun kotiutukseen.

Ryhmä- ja kuntoutuskoti Myllykodon toiminta-ajatuksen mukaisesti asiakkaille pyritään tarjoamaan turvallinen kasvuympäristö, jossa on turvattu riittävä ammatillisen henkilökunnan määrä ja läsnäolo. Myllykodossa asumisella ja toiminnalla tähdätään lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen, elämän- ja arjenhallinnan taitojen kehittymiseen, sosiaalisen toimintakyvyn lisääntymiseen sekä tarvittaessa psyykkisen sairauden hallinnan lisääntymiseen ja/tai oireiden lievittymiseen. Toiminta on suunniteltu myös jatkokuntoutusta silmällä pitäen peruskoulun suorittaneille nuorille, jotka tarvitsevat ympärivuorokautista tukea.

Jokaiselle lapselle tehdään yksilöllinen kuntoutumissuunnitelma. Arjen toiminnan perustana ovat lapsen ja nuoren kehitysvaiheen mukaiset, turvalliset vuorovaikutussuhteet sekä yhteisöllisyys. Jokaiselle räätälöity sosiaalinen kuntoutus ja/tai psykiatrinen hoitotyö, perhetyö, verkostotyöskentely, kasvatuksen- ja koulutuksen tarpeisiin vastaaminen ovat osa kantavaa ja eteenpäin vievää kuntoutusta. Turvalliset rajat, kodinomaisuus ja toiminnallisuus luodaan osaltaan myös yhdessä yhteistyössä. Kuntouttava työ ja sen yksilöllinen suunnittelu tehdään yhdessä lapsen ja hänen vanhempiansa tai huoltajiensa sekä hänen verkostonsa kanssa yhteistyössä kestävien ja laadukkaiden tulosten saavuttamiseksi. Tehty suunnitelma ja päätökset tehdään kirjallisina ja aina tarvittaessa ne tarkistetaan.

5 ASIAKKAANA MYLLYKODOSSA

Lapsen sijoitus Myllykotoon alkaa sosiaalityöntekijän yhteydenotolla. Lapsesta saadaan esitietoja ja arvioidaan lapsen hoidon- ja kuntoutuksen tarvetta. Alustavasti keskustellaan lapsen sopivuudesta Myllykotoon. Tarvittaessa voidaan järjestää yhteistyöpalaveri, johon osallistuvat lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, Myllykodon henkilökunta sekä lapsi ja hänen perheensä. Tämän työskentelyn tarkoituksena on luoda perusta mahdolliselle yhteistyölle, sitoutumiselle ja yhteisymmärryksen saavuttamiselle.

Joissain tilanteissa ei lapsen sijoitusta ole mahdollista valmistella yhteistyössä ja ajan kanssa. Perhettä saattaa kohdata jokin ennalta arvaamaton kriisi, tai lapsi voi omalla toiminnallaan ja käyttäytymisellään herättää niin paljon huolta, että joudutaan turvau-

tumaan kiireelliseen ja kriisiluontoiseen sijoitukseen. Tällaisella akuutilla tilanteeseen puuttumisella pyritään ensisijaisesti ratkaisemaan olemassa oleva vaaratilanne ja turvaamaan lapsen hyvinvointi.

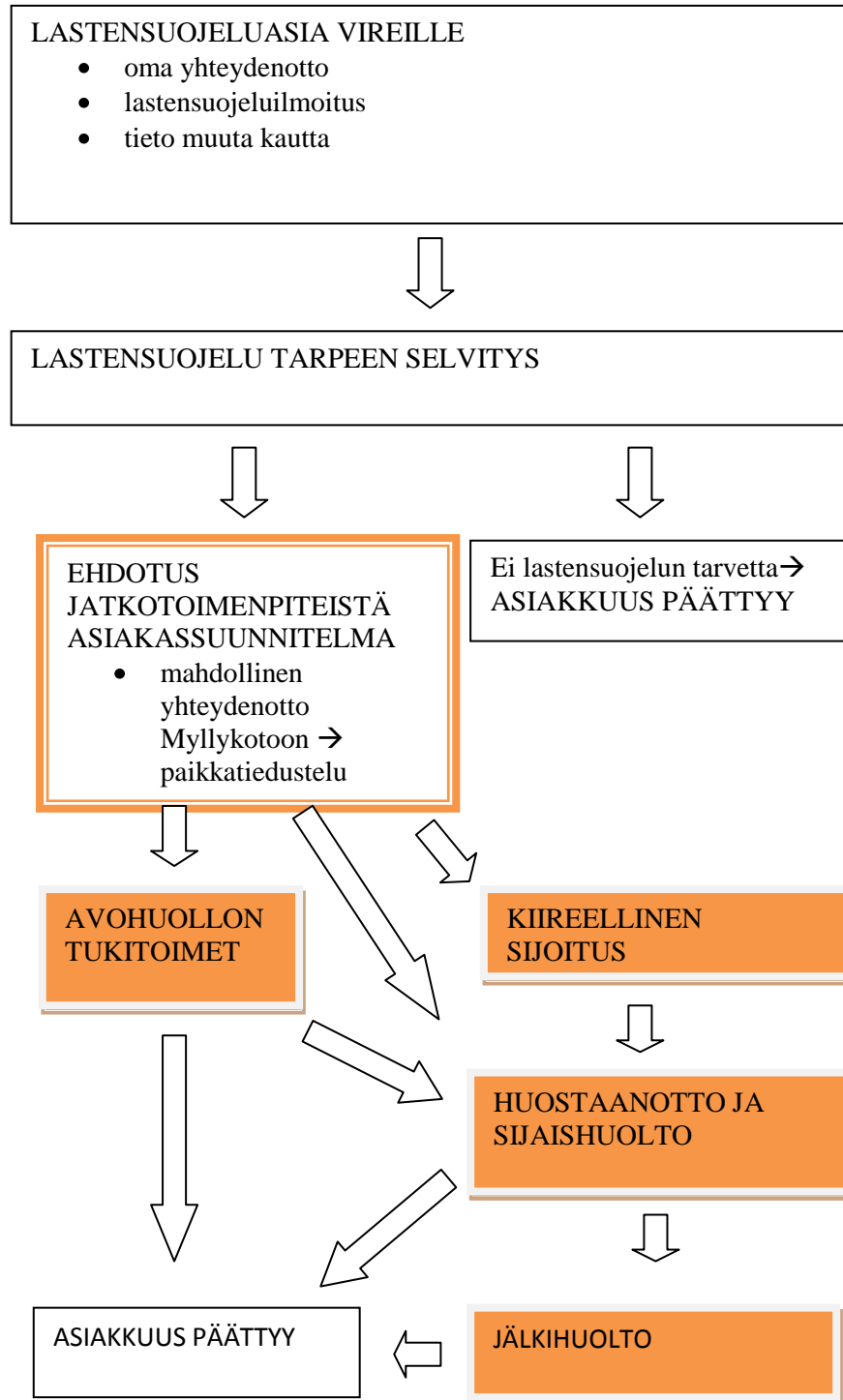
5.1 Tutustumiskäynti

Tutustumiskäynnillä pyritään siihen, että madalletaan lapsen tulokynnystä Myllykotoon. Tarkoituksena on alustavasti kertoa lapselle ja perheelle, miten Myllykodossa työskennellään, miten siellä asutaan ja millaisia arjen käytäntöjä ja sääntöjä siellä on. Tutustumiskäynnillä huoltajien kanssa keskustellaan yhteydenpidosta lapseen hänen ollessaan Myllykodossa. Huoltajien kanssa käydään myös läpi Myllykodon toimintatavat yhteydenpidossa huoltajiin. Lapselle ja hänen vanhemmilleen kerrotaan omaohjaaja-järjestelmästä. Tuleva omaohjaaja on mahdollisuuksien mukaan mukana tutustumiskäynnillä. Lapselle ja hänen vanhemmilleen kerrotaan toimintaa ohjaavista arvoista, joiden pohjalta Myllykodossa työskennellään (yksilöllinen asiakaslähtöisyys, perhekeskeisyys, yhteisöllisyys).

Tutustumiskäynnille osallistuu myös lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä sekä mahdollisesti muita tukiverkostoon kuuluvia ihmisiä. Myllykodon toimintaperiaatteisiin kuuluu, että tutustumiskäynti ei velvoita sosiaalitoimea sijoittamaan lasta Myllykotoon. Tutustumiskäynnin jälkeen sosiaalitoimelle ja perheelle pitää antaa aikaa päätöksen tekemiseen. Mikäli lapsi päädytään sijoittamaan Myllykotoon, sovitaan verkoston kanssa tuloajankohdasta.

5.2 Lastensuojeluprosessi

5.3 Sijoitus avohuollon tukitoimena

Avohuollon tukitoimet ovat aina ensisijaisia lastensuojelun toimenpiteitä ja niillä pyritään edistämään lapsen myönteistä kehitystä. Lisäksi tukitoimilla tuetaan vanhemmuutta ja vanhempia lasten kasvattajina. Avohuollon tukitoimet perustuvat aina vapaaehtoisuuteen eli niihin tarvitaan vanhempien ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Myllykotoon tultaessa sijoituksen muoto on lastensuojelulain mukainen avohuollon tukitoimi sosiaalitoimen, nuoren ja perheen kanssa tehdyllä yhteisellä sopimuksella

Avohuollon sijoituksen aikana vanhemmilla säilyvät kaikki huoltajan oikeudet. Tällöin vanhemmat voivat sen halutessaan lopettaa. Päätettäessä sijoituksesta määritellään sijoituksen tavoitteet ja arvioitu kesto. Sijoituksen jatkamisen edellytykset ja sen vaihtoehdot arvioidaan viimeistään kolmen kuukauden kuluttua sijoituksen alkamisesta. Samalla arvioidaan mahdollinen huostaanoton tarve. Avohuollon sijoituksen päättyessä lapsi palaa huoltajansa luokse. Avohuollon sijoitus ei voi olla huostaanoton vaihtoehto, mikäli huostaanoton edellytykset täyttyvät.

5.4 Kiireellinen sijoitus

Myllykodon toiminnan kannalta päivystyksellinen asiakkaaksi tulo tarkoittaa lapsen sijoitusta akuutissa kriisitilanteessa. Näissä tilanteissa asiakkaaksi tulo tapahtuu yleensä sosiaalipäivystyksen kautta iltaisin, öisin tai viikonloppuina. Kiireellisestä sijoituksesta sopii lapsen kotikunnan sosiaalityöntekijä virka-aikana ja muulloin sosiaalipäivystyksen sosiaalityöntekijä. Päivystyksellisen asiakkaaksi tulon jälkeen Myllykodosta ollaan heti seuraavana arkipäivänä yhteydessä lapsen kotikunnan sosiaalitoimeen ja lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään. Yhteydenoton jälkeen sovietaan palaveri lapsen asioissa mahdollisimman pian.

Lapsen kiireellinen sijoitus tehdään, jos lapsi on vaarassa tai muutoin välittömän sijoituksen tarpeessa. Kiireellinen sijoitus voi perustua myös lapsen omaan käyttäytymiseen tai hänen elämäntapoihinsa. Lapsi voi käyttäytyä itsetuhoisesti, päihdehakuisesti, syyllistyä rikokseen tai muulla toiminnallaan vaarantaa kehitystään ja kasvuaan. Kiireellinen sijoitus voidaan tehdä myös, jos vanhemmat ovat tilapäisesti estyneitä huolehtimaan lapsesta. Kiireellinen sijoitus loppuu heti, kun vaara tai muu sijoitustarve on ohitse, viimeistään 30 päivän sisällä. Mikäli kiireellinen sijoitus ei auta lapsen tilan-

teeseen, valmistellaan lapsen huostaanotto. Tarvittaessa kiireellistä sijoitusta voidaan jatkaa vielä 30 päivää, jotta huostaanoton tarve ehditään selvittämään.

5.5 Huostaanotto

Lastensuojelulaki (2007/417) määrittelee huostaanoton perusteet. Huostaanoton peruste voi johtua lapsen kasvuoloissa olevista puutteista tai lapsen omasta käyttäytymisestä. Lapsi on otettava huostaan ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Toinen huostaanoton peruste voi olla se, että lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään ja kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. Mikäli jompikumpi huostaanoton perusteista täyttyy, huostaanoton edellytyksenä on lisäksi se, että avohuollon tukitoimet eivät ole sopivia tai mahdollisia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi, ja että sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.

Huostaanoton edellytysten täytyessä lapsella on oikeus tulla huostaan otetuksi ja sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on velvollisuus järjestää lapselle hänen tarpeita vastaava sijaishuolto. Lapsen sijoituspaikkaa voidaan huostaanoton aikana tarvittaessa muuttaa. Ennen huostaanottoa ja sijoittamispäätöstä kuullaan 12 vuotta täyttänyttä lasta ja myös tätä nuoremman lapsen mielipide selvitetään. Lisäksi kuullaan lapsen huoltajaa, vanhempia tai kasvattajaa. Huostaanotto on aina voimassa toistaiseksi, määräaikainen huostaanotto ei ole mahdollinen. Arvioitua sijoituksen kestoa määrittää se mihin lapsen tarpeeseen sijaishuollolla pyritään vastaamaan. Huostaanoton aikana sen perusteita tarkistetaan säännöllisesti.

Huostaanottoprosessi on vaativaa kaikille osapuolille. Huostaanotto on useimmiten viimeisin keino turvata lapsen kasvu ja kehitys. Tavoitteena on, että lapsen tilanne selvitetään ja huostaanotto valmistellaan yhdessä perheen kanssa. Huostaanotolla puututaan lapsen ja perheen itsemääräämisoikeuteen, joten se on oikeusturvakysymys lapsen ja hänen perheensä sekä myös työntekijöiden kannalta.

5.6 Asiakassuunnitelma

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma. Sen tarkoituksena on kokonaisvaltaisesti arvioida lapsen ja hänen perheensä tilanne sekä turvata riittävä tuki. Se laaditaan yhteistyössä ja yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen ja huoltajan tulisi osallistua suunnitelman laatimiseen ja tarkistamiseen ja on tärkeää, että kaikki saavat sanoa mielipiteensä. Suunnitelmassa tulee näkyä myös kaikkien osapuolten eriävät näkemykset tarjottavien palveluiden ja tuen tarpeen suhteen. Lapsen asiakassuunnitelmasta ja sen laadinnasta vastaa kotikunnan sosiaalityöntekijä. Asiakassuunnitelma tehdään yhteistyössä niiden tahojen kanssa, jotka ovat lapsen asioissa asianosaisia. Näin myös Myllykoto osallistuu asiakassuunnitelman laadintaan. Asiakassuunnitelma annetaan viivytyksettä tiedoksi kaikille osapuolille. Asiakassuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa, vähintään kerran vuodessa. Tarkistamisen tarkoituksena ja tavoitteena on turvata lapsen edun toteutuminen varsinkin, jos lastensuojelutoimenpiteiden tarve on pitkäaikainen. Samalla arvioidaan huostaan otetun lapsen huostaanoton edellytyksiä.

Asiakassuunnitelmassa huomioitavaa:

- Kerrotaan selkeästi huostaanottoon ja sijoitukseen johtaneet ongelmat ja syyt
- Todetaan sijoituksen tavoitteet
- Realistinen tavoitteen asettelu suhteessa lapsen historiaan ja ongelmiin
- Sovitaan työskentelytavoista tavoitteiden saavuttamiseksi
- Kerrataan yhteydenpito ja siihen mahdollisesti liittyvät rajoitukset
- Sovitaan perhetyöskentelystä lapsen vanhempien ja huoltajien kanssa
- Sovitaan seuraavan asiakassuunnitelman ajankohta ja paikka

5.7 Kasvatus- ja hoitosuunnitelma

Lapsen asiakassuunnitelman tueksi Myllykodossa laaditaan kasvatus- ja hoitosuunnitelma, jonka avulla arjen tasolla toteutetaan sijaishuollon tarkoitusta, yksilöllisyyttä ja perhekeskeisyyttä. Myllykodossa puhutaan kuntoutussuunnitelmasta, joka sisältää kasvatus- ja hoitosuunnitelman. Yhteisellä suunnitteluprosessilla autetaan nuorta ja perhettä voimavarojen tunnistamisessa ja selvennetään tavoitteita ja keinoja. Lapsen ja perheen tarpeet määrittelevät yksilöllisen työskentelytavan. Henkilökohtaisen suunnitelman kokoaminen edellyttää yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Nuoren ja perheen osallisuus omissa asioissaan toteutuu säännöllisen neuvottelukäytännön avulla. Myllykodossa toimitaan sovitulla tavalla tavoitteiden suuntaisesti aina seuraavaan neuvotteluun asti, jolloin on mahdollisuus uudelleen keskustella asioista asianomaisten kanssa. Neuvottelujen välillä pidetään perhetapaamisia, joissa vanhemmilla on mahdollisuus keskustella lastaan koskevista asioista.

Hyvä suunnitelma syntyy moniammatillisen yhteistyön tuloksena ja on sisällöltään realistinen sekä riittävän konkreettinen. Omaohjaaja valmistee neuvottelussa käsiteltäviä asioita asianomaisten ja työryhmän kanssa. Varsinainen suunnitelma syntyy neuvottelussa, jossa nuoren ja perheen lisäksi on sosiaalityöntekijä, omaohjaaja, opettaja ja mahdollisia muita verkostoon kuuluvia. Omaohjaaja kirjaa suunnitelman.

Neuvotteluissa kerrotaan havainnosta liittyen:

- koulunkäyntiin
- fyysiseen ja psyykkiseen kokonaisvointiin
- yhteydenpidosta läheisiin
- arjen hallinnantaidot ja vastuuottokyky
- erityistä tukea, apua ja seurantaa vaativat tarpeet
- jatkosuunnitelmat
- lastensuojelulain mukaiset rajoitukset

Lapsen tullessa Myllykotoon varataan riittävästi aikaa asettumiselle ja uuteen muutokseen totuttamiselle. Lapsen ja vanhempien kanssa käydään haastatellen läpi lapsen kehityshistoriaa ja sijoitukseen johtaneita asioita ja sijoitukselle asetettuja tavoitteita. Keskustelujen sisältöjen ja vuorovaikutuksessa syntyneen luottamuksen avulla päästään siirtymään hoidossa ja kuntoutuksessa eteenpäin.

Lapsen tullessa Myllykotoon varataan riittävästi aikaa asettumiselle ja uuteen muutokseen totuttamiselle. Lapsen ja vanhempien kanssa käydään haastatellen läpi lapsen kehityshistoriaa ja sijoitukseen johtaneita asioita ja sijoitukselle asetettuja tavoitteita. Keskustelujen sisältöjen ja vuorovaikutuksessa syntyneen luottamuksen avulla päästään siirtymään hoidossa ja kuntoutuksessa eteenpäin. Lapsen asettumisen jälkeen aloitetaan ensimmäisen kerran miettiä asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Hoito- ja kasvatussuunnitelman tavoitteiden toteutumista arvioidaan neuvotteluissa säännöllisin väliajoin. Kokonaisprosessi etenee verkostolta ja asianomaisilta saadun palautteen ja yhdessä käytyjen keskustelujen pohjalta.

Kuntoutuksen varsinaisessa vaiheessa omaohjaaja arvioi yhdessä lapsen kanssa keskustellen lapsen sosiaalisuutta, arjen hallintaa ja vastuunottoa sekä fyysistä ja psyykkistä terveyttä. Tarkoitus on sekä tukea lasta vahvuuksissaan, että auttaa lasta kehittymään hänelle haasteellisissa asioissa.

6 JÄLKIHUOLTO MYLLYKODOSSA

Lapsen voimavarat lisääntyvät ja elämänhallinnantaidot karttuvat sijoituksen edetessä. Nuori alkaa valmistautua täysi-ikäisyyteen ja aikuisuuden haasteisiin. Näköalat ja into jatko-opintoihin lisääntyvät sijoituksen aikana monien sitä tukevien toimintamuotojen seurauksena. Nuori oppii kantamaan vastuuta koulunkäynnistään, hän tutustuu vähitellen työelämään koulun harjoittelujaksojen avulla ja kesätöitä tekemällä. Usko opiskelusta selviytymiseen, mieluisan ammatin löytymiseen ja suunnitelmille saatu Myllykodon aikuisten ja lähiverkoston tuki lisäävät uskoa omaan onnistumiseen.

Nuorella alkaa olla valmiuksia integroitua yhteiskuntaan, mikä edelleen lisääntyy moniammatillisen yhteistyön avulla. Nuorelle pyritään takaamaan hyvät lähtökohdat ja valmistelun tavoitteena on turvata myönteisen kehityksen jatkuminen.

Eri kunnilla on jälkihuollon toteutuksen osalta erilaiset määräykset, joten ne määrittävät lähtökohdat käytettävissä oleville vaihtoehdoille, kun puhutaan nuoren itsenäistymisestä ja siirtymisestä omaan elämään. Jos katsotaan nuoren edun mukaiseksi aloittaa ammatillinen koulutus Myllykodosta käsin, on se mahdollista. Riippumatta siitä, minkä ikäisenä nuori Myllykodosta itsenäistyy, aloitetaan poislähdön valmistelu hyvissä ajoin ennen suunniteltua lähtöä. Tärkeitä sovittavia asioita ovat asumisen järjestyminen, taloudelliset tukitoimet, tarvittaessa psykiatrinen jatkohoitokontakti, terapiat jne.

Myllykodossa puhutaan ”maailmalle” hyvillä mielin lähtemisestä. Tavoitteena on, että nuorella on myönteiset selviytymisodotukset ja toiveikkuutta onnistumisestaan. Sijoituksen aikainen positiivinen kiinnittyminen auttaa nuorta irtautumaan ja itsenäistymään.

Ennen itsenäistymisvaihetta käydään nuoren ja hänen perheensä kanssa avointa keskustelua. Näin mahdollistetaan asioiden läpikäymistä sijoituksen ajalta ja nuorella perheineen on mahdollisuus antaa palautetta Myllykodon työryhmälle sekä omaohjajalle. Työskentelyprosessia arvioidaan myös sosiaalityöntekijän kanssa. Tavoitteena on nuoren tärkeän ihmissuhdeverkoston vahvistaminen niin, että se tukee nuorta jälkihuollon aikana ja sen loputtuakin.

7 DOKUMENTOINTI

Myllykodossa asiakasdokumentointi kattaa lapsen koko hoito- ja kuntoutuspolun. Lapsen ollessa Myllykodossa kertyy asiakirjoja ajalta ennen sijoitusta ja sen aikana. Hoito-, kasvatus- ja kuntoutussuunnitelmat sekä lastensuojelulain mukaiset rajoitustoimenpiteet dokumentoidaan. Kaikki salassa pidettävät asiakirjat säilytetään nuoren asiakirjakansioissa sekä sähköisessä asiakaskertomusjärjestelmässä, joka on tietosuojattu.

Selkeä ja johdonmukainen dokumentointi mahdollistaa suunnitelmallisen työskentelyn ja tasaisen laadun kuntoutuksen kokonaisprosessin eri vaiheissa. Dokumenttien avulla tärkeät asiat tehdään näkyviksi. Lapsella on oikeus saada tietoa kaikista niistä viranomaisen hallussa olevista asiakirjoista, joissa käsitellään hänen asiaansa. Lapsen etu voi joissakin tapauksissa vaarantua luovutettaessa lapselle häntä itseään tai hänen perhettään koskevia tietoja. Asiakirjat saattavat sisältää esim. tietoja lapsen vanhemmista,

jotka voisivat vakavasti vaarantaa lapsen mielenterveyttä tai hänen suhdetta vanhempiinsa. Myllykodossa asiakirjat säilytetään lukittavassa kaapissa sekä sähköisessä asiakasjärjestelmässä siten, että niihin tutustuminen on työntekijän vastuulla.